



100 år

1919 - 2019

Nordens Kvinnoförbund



Nordens Husmoders Förbund

Det var en gång tre damer, som träffades i Kristiania, med en vision om att bilda ett Nordens Husmodersförbund. Den ena var danska från en husmodersförening i Köpenhamn. Den andra var svenska och hade bakom sig ett fjorton dagar gammalt beslut om att bilda Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund. Den tredje var norska från en husmodersförening i landet. Carla Meyer, Danmark. Agnes Palmstierna Ingelman, Sverige och värdinnan själv Marie Michelet, Norge var alla tre starka personligheter. De danska och svenska damerna var inbjudna till Kristiania, nuvarande Oslo, med anledning av Norges första landsmöte den 1 juli 1919. Så bildades Nordens Husmoders Förbund, NHF. För att få föreningen komplett ville man gärna få med även Finland och Island. Mycket förenade ju de nordiska länderna och långt tillbaka, under 1100-talet, hade alla i princip samma språk (Finland och Island undantagna). De nordiska folken hade verkligen mycket gemensamt – liknande rättsuppfattning, kulturutveckling och kyrkliga förhållanden. Den sociala utvecklingen löpte parallell. Alla hade demokrati, frihet och fred, vilket bland annat visat sig under krigsåren 1914–1918. Betydelsefull var också den skandinaviska myntunionen. Kvinnorna i NHF förstod varandra och hade samma utgångspunkter i livet – hemmet och familjen.

Marie Michelet, Norge

Marie Michelet utsågs till NHF:s första ordförande och var som sådan verksam under åren 1920 - 1924 samt 1933 - 1937. Hon var också vice president i Världens Husmodersförbund. Marie föddes i Norge 1866. Fadern var sjömanspräst och hade en tid tjänstgöring i London, där Marie inledde sin skolgång. Vid 15 års ålder fortsatte hon i en sträng internatskola i Tyskland. Hon talade engelska och tyska perfekt samt franska. Tidigt började hon delta i konferenser utomlands, där hon blev känd för sin vältalighet, sina språkkunskaper och för sin intelligens. Efter sex års äktenskap och med tre barn i bagaget började hon på en husmodersskola med inriktning på matlagning, som hon inte ansåg sig behärska tillräckligt väl. Detta medförde att hon började verka för en förbättrad hushållsutbildning för unga. Marie hade många strängar på sin lyra och ägnade sig även åt att författa barnböcker.

Lucina Hagman, Finland

När tsar Nikolaj II besteg tronen 1894 fylldes man i Finland av onda aningar. Skulle den nye storfursten stadfästa konstitutionen? Tsaren hade avgett sin regentförklaring och stadfäst grundlagen. Alla var hoppfulla. Fientliga krafter bakom kulisserna hade redan 1898 fått över den nye tsaren på sin sida. Den 15 februari året därpå undertecknade tsaren det så kallade februarimanifestet, som upprörde sinnena i alla kulturländer. Därmed miste Finland sina konstitutionella

rättigheter, som de haft sedan 1809 och som Nikolaj tidigare lovat bevara.

Enligt Lucina Hagman, Marthas första ordförande, upplevde folket att en stor olycka drabbat landet. En sak stod klar – det finska folket måste förena hela sin styrka för att kämpa för de rättigheter och den frihet man hittills haft. För Lucina Hagman var det uppenbart att det bästa vapnet i kommande strider var bildning, som skulle ge inre styrka och uthållighet. Inte ens i sin ungdom hade hon trott att man kunde nå sina mål genom våld. Hon var både intelligent och varmhjärtad och fick snart entusiastiska medhjälpare. Detta blev början till Marthornas verksamhet.

Fanny Hult, Finland

Fanny började som sekreterare i Marthaförbundet och var dess ordförande under åren 1904 – 1930. Husmödrarna på den tiden levde isolerade och starkt bundna till hem och barn. För att nå fram måste därför upplysnings- och kulturarbete riktas direkt in i hemmen. Därmed bildades en egen organisation med namnet – Bildning i hemmet. En grupp kvinnor från både svenska och finska hem reste runt i hela Finland för att få igång lokala organisationer. Men 1899, då föreningen var bildad, fick den inte tillåtelse av den ryska makten att verka under namnet *Bildning i Hemmet*. År 1900 fann man då på namnet Marthaföreningen vars framtoning var så oskyldig att det godkändes. Den allra första ordföranden i Marthorna var Lucina Hagman, som 1904 efterträddes av Fanny Hult fram till 1930. Under åren 1928–1930 var hon

också NHF:s ordförande. De första styrelse-mötena hölls med ryska vakter utanför dörren hemma hos Cely Mechelin.

(Fanny Hult lär ha sagt att hennes eget liv var lite värt, efter alla personliga tragedier då hon förlorat man och barn.)

Man startade "hemskolor" där både barn och vuxna fick lära sig att läsa och skriva. Samtidigt gavs undervisning i fädernelandets historia och geografi. Viktigast var kursverksamheten med grundläggande studier, men man gav även ut "Kokbok för allmogehem".

1924, då förbundet firat 25 år, delades det på grund av rådande språksvårigheter. Fanny Hult var ordförande i det gemensamma Marthaförbundet 1904 – 1925. Båda förbunden ville ha henne som ordförande, men hon valde det svenskspråkiga och var dess ordförande fram till 1930. De finska föreningarna kunde inte sända några representanter till Kristiania 1919, då man var fullt upptagna med sina inre angelägenheter, men 1921 deltog man i ett möte i Köpenhamn.

Agnes Palmstierna-Ingelman, Sverige

Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund, SHR, tillkom under de svåra åren efter första världskriget. Behovet av en sammanslutning för att tillvarata husmödrars intressen låg i själva verket djupare än den kris som följde i krigets spår. Med den stora industriella revolutionen råkade hemarbetet i en mellanställning och betraktades inte längre som kvinnans

enda naturliga arbetsområde. Flickorna fick inte, som tidigare generationer, undervisning av sina mödrar utan fick skaffa motsvarande kunskaper utanför hemmen. Akningen för husmodersyrket höll på att uppluckras, inte minst i kvinnornas egna kretsar. Inom staten och samhället fanns inga förespråkare. Husmödrarna arbetade isolerade utan kontakt med varandra och utan möjlighet att kunna påverka sina förhållanden. Under krisåren hade kvinnorna varit representerade i statliga och lokala kristidsorgan. Därefter hade spontant olika sammanslutningar och husmodersföreningar, utan varandras vetskap, bildats runt om i landet.

Agnes Palmstierna - Ingelman ansåg då tiden mogen att ena de spridda föreningarna i ett förbund. I juni 1919 hölls i Stockholm en konferens där behovet av ett riksförbund diskuterades och man beslutade om bildandet av Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund med Agnes Palmstierna - Ingelman som ordförande fram till 1928. Hon hade ett skiftande och ovanligt liv bakom sig. Hon reste ut i världen som missionär, gifte sig med den svenske missionären och akademikern C.A. Ingelman, men äktenskapet upphörde efter en tid. Under första världskriget fick hon det krävande uppdraget att leda folkhushållningskommissionens kvinnoråd, där hon stod för betydande insatser, vilka gav henne kunskaper och erfarenheter, som gjorde henne lämplig för det blivande husmodersförbundets verksamhet. Hon såg betydelsen av en bättre planerad heminredning och samarbetade med arkitekter, framför allt när det gällde kök och arbetsplatser. Hon samarbetade också med närings-

fysiologer för att finna rekommendationer för väl sammansatt kosthållning. Likaså hade Agnes ett stort och varmhjärtat intresse för barnpsykologi, uppfostrings- och skolfrågor. 1926 utkom den egna tidskriften Medlemsbladet. Det första fröet till internationellt samarbete föddes, då hon som representant för Nordens Husmodersförbund, NHF, deltog i den internationella husmoderskonferensen i Magdeburg 1922. En svensk barnläkare, Professor Jundell, som förgäves sökt införa en särskild utbildning för barnsköterskor, vände sig till husmodersförbundet för att få stöd. Eftersom NHF var bildat vände sig Agnes Palmstierna - Ingelman till Marie Michelett för att tillsammans lägga upp riktlinjerna för en nordisk kurs i högre barnavård.

Carla Meyer, Danmark

Det skulle till ett första världskrig för att skaka om husmödrarna i deras instängda livsmönster, påstod Johanna Dahlerup. Nationalekonomen professor Warming blev med krigens två första år som bakgrund, klar över att nu behövs en stabil grund för husmödrar att verka från. Han skrev i Gads "Dansk Magasin" 1916 en artikel om "nödvändigheten av huslig utbildning och instiftandet av en husmodersförening". Husmödrar skulle inbjudas till kurser och hushållskonsulenter anställas. Dessa tankar blev som en revolution och väckte en storm av intresse för och emot. Tankegångarna och idéerna spreds till allmänheten via media. Uppropet resulterade i att författarinnan Thit Jensen tog initiativet till att skapa "Københavns Husmodersförening" redan året efter och några

månader senare förmådde man övertala Carla Meyer att bli ordförande.

Vad är då en husmodersförening?

En husmodersförening är inte en arbetsgivarförening, som en del hade tänkt sig, nej uppgiften var att främja upplysningar inom det husliga området, stötta hemmen och skapa möjlighet för alla kvinnor att få en huslig utbildning. Carla Meyer var en duktig talare. Tydligt och varmhjärtat framförde hon sina synpunkter och husmödrarna strömmade till. Mycket snabbt kom medlemsbladet Husmoderen. De Danska Husmodersföreningar, DDH, bildades 1920 och Carla Meyer blev dess ordförande till 1931 och NHF:s ordförande 1924 - 1928. Huslig utbildning stod överst på programmet samt barnavård och bekämpande av barnadödligheten. Carla Meyer var en stark personlighet och samtidigt varm med mycken humor. Hon gav aldrig upp. I många år hade hon smärtor i benen och värken var bland annat orsak till att hon drog sig tillbaka 1931. Hon blev också offer för tidens brutalitet. Då tyskarna ockuperade Danmark den 9 april 1940, följde fem år med stora svårigheter för judar. Carla och hennes närmaste lyckades ta sig till Sverige. Flytten innebar ett hårt slag för Carla, då hon hade svårt att finna sig tillrätta i flyktingtillvaron. DDH hade glädjen att fira henne på 70-årsdagen. Hon var älskad även i de mest avlägsna delarna av Danmark.

Högskola för husmödrar

Agnes Palmstierna – Ingelmans förslag att starta en högskola för huslig utbildning togs emot positivt i NHF och Marie Michelet fick år 1920 i uppdrag att utarbeta en studieplan. 1921 ägde NHF:s första styrelsemöte rum i Köpenhamn, då det bland annat beslutades att sekreteraren skulle få kvartalsvisa rapporteringar om de olika verksamhetsområdena. Danmark skulle utreda *Bostadsfrågan*, Norge *Ett sundare släkte*, Finland – *Produkter för hemmabruk* och Sverige *Barn och Ungdomars etiska och moraliska uppfostran*. Det visade sig senare att upplägget var alltför krävande för att kunna redovisas varje kvartal.

Kurser i "*Högre Barnavård*" blev NHF:s första stora gemensamma uppdrag. *Ett sundare släkte* gick ut på att bekämpa smitta, till exempel tuberkulos och könssjukdomar, samt vara uppmärksam på och bekämpa alkoholmissbruk. NHF var fullt upptagna med förebyggande förhållningsregler. I Danmark premierades särskilt välbeställda och friska barn. Finland fick en stor donation ämnad att avlöna dem som reste runt och "lärde upp" mödrarna. Familjer med minst fyra friska och välmående barn i åldersspannet fyra till fjorton år fick premier. Vid 1922 års styrelsemöte i Stockholm gavs en ledarkurs på mycket avancerad nivå.

Kursen blev kallad studiekurs och den första i sitt slag i Norden. Det var också första gången som den svenska husmodersdräkten bars. Att husmorsarbete kunde betraktas

som ett yrke var en nytolkning. Michelet hade alltid benämnt hemarbete som ett kall. Eleonor Lilliehöök talade alltid om kvinnor, ej husmödrar. I den husliga utbildningen i Sverige, både i yrkes- och lärlingsskolor, hade sedan 1918 hushållsarbete betraktats som yrke. De husmödrar som har hemhjälp borde se till att denna får gå i yrkesskola vid ett par tillfällen varje vecka. Michelet menade att de skolor som leder till universitetsstudier skall ha en teknisk linje och en fakultet för hemmets problem, liknande den som finns i USA.

Agnes Palmstierna–Ingelman föreslog gemensamma husmodersdagar och från 1926 arrangerade Norge dessa, oftast i samband med "varumässor" och utställningar.

Finland

Under de första NHF-åren hade Marthaförbundet konsulter, som besökte hemmen och demonstrerade olika hjälpmedel. Man undervisade till exempel om kostens betydelse, näringsinnehåll, bakning och konservering. Tillsammans med Sverige anordnades en utställning av svenska standardkök i Helsingfors. Man tog fram en kokbok för barn och ordnade kurser för barn i simning och gymnastik. En hemslöjdsutställning med 8 000 alster arrangerades, man arbetade med fåravel för att få fram bättre ull samt satsade på linodlingar.

Danmark

I Danmark anställde Københavns Husmodersförening en hushållningskonsulent. Det blev dyrt men efter några år fick man statsbidrag. Barnehaven infördes 1923. 1928 inleddes en

stor kampanj om mjölkens betydelse för växande barn. Redan 1925 fick husmödrarna fem minuters sändningstid i radion. I början sändes informationen en gång per vecka men tiden utökades senare till varje dag. Värde i dessa radioinslag uppmärksammades i de övriga nordiska länderna, som anammade konceptet. Samma år kom ett förslag till ny äktenskapslag, som bland annat innehöll krav om make/makas samtycke vid exempelvis pantsättning av fast egendom. Äktenskapslagen antogs först i Sverige, Norge och Danmark 1927 och i Finland 1930. Man ansåg också att kvinnan borde ha rätt att behålla sitt flicknamn vid giftermål.

Elens intåg

Redan 1920 skriver SHR till skolkommissionen om krav på gemensamma måltidstimmar. Man insåg också vikten av vad elektricitetens ökade användning för hushållsgöromålen innebar. "Billigare elektrisk ström för våra hushåll" hette en broschyr, som utarbetades och distribuerades. Utställningar med elektriska hushållsmaskiner anordnades. Förbundet hade under några år en fast anställd sömnadskonsult, som samarbetade med hushållningssällskapen. Vid denna tid utbildades hemsystrar, som anställdes i föreningarna.

Marknadsundersökningar

De första varuundersökningarna gjordes i Danmark och Sverige. Man fick lära sig att bedöma kvaliteten på det man köpte. Industrier ville gärna få sina varor utvärderade och vände sig till DDH dit man betalade en avgift för att uppnå

klassificeringen "Godkjent av De Danske Husmoderforeninger". Tyvärr upphörde denna verksamhet på grund av ekonomiska svårigheter. I ett klipp ur Svenska Dagbladet står; "Husmodersförbundet vill beskatta industrin och göra sig stora inkomster". Planen var att de som så önskade kunde få sina varor undersökta. Fabrikörerna protesterade. Med ett sådant motstånd kunde verksamheten inte fortsätta. SHR gick i stället över till att samarbeta med industrin genom utställningar och anordnade 20 till 30 årliga expon.

Utbildning av barnavårdssystrar

Kurserna i högre barnavård började i Sverige där professor Jundell var villig att hjälpa till. Förutsättningen var att det skulle vara NHF:s kursupplägg. I planen, som undertecknats av Michelet, hade hon lagt till sexualpedagogik samt pubertetsålderns pedagogik. Kursen riktade sig till lärare i barnavård, barnhemsföreståndare, skolkökslärarinnor, hemkonsulenter och distriktssköterskor. Det blev en stor efterfrågan efter dem, som genomgått utbildningen. 1926 gjordes en ansökan till medicinalstyrelsen om att kursen skulle godkännas som sjuksköterskeutbildning men där blev det avslag. Utbildning av barnavårdssystrar, som kursen egentligen benämndes, blev nedlagd 1936. Skälet till detta var att medicinalstyrelsen planerade att lägga om hela sjuksköterskeutbildningen och i samband med detta avsåg att ta över även barnsjuksköterskeutbildningen.

Tillbaka i Norge

Landsmötet i Norge 1923 präglades av moraldebatter. Norge hade 1915 fått den så kallade Castbergska barnlagen, som gav barn födda utanför äktenskapet samma arvsrätt som barn med gifta föräldrar samt rättighet att bära faderns namn. I Finland fanns redan denna lag instiftad, under förutsättning att fadern erkänt barnet. Men man oroade sig för att denna lag skulle missgynna de egna barnen. Fosterfördrivelse och ökning av aborter skyldes på bostadsbristen. Vid den här tiden börjar upplysning om preventivmedel bli vanligt. Läringsutbildning inom skolkök inleddes och sågs som en väg för unga ut i arbetslivet. Den som ville ta emot lärlingar måste själv ha genomgått husmodersskola och underkastat sig inspektion.

1917

var ett märkesår. Marie Michelet startade den första skolan i Norden för spädbarnsskötsel. Man såg också vikten av att revidera äktenskapslagen. I de nordiska länderna, utom Sverige*), hade kvinnor rösträtt samt rätt till utbildning till de flesta ämbeten utom försvaret, kyrkan och diplomatin. Inom hemmet, hennes huvudsakliga arbetsfält, var hon ekonomiskt omyndig. Sveriges regering hade 1909 tagit initiativ till skandinaviskt samarbete på familjerättens område. En kvinna från varje land var för första gången med i familjerättskommissionen. Under loppet av några år utarbetades likartade regler för ingående och upplösande av äktenskap. Tidigare

kunde mannen slösa bort kvinnans arv eller ”den förmögenhet de gift sig till”. I lagen betonas jämställdheten mellan makarna och skyldigheten att försörja varandra så länge äktenskapet varade samt att dra försorg om de gemensamma barnen. Helt ny var synen på hemmafrun, som i de här sammanhangen räknades som medförsörjare trots att hon saknade förvärvsinkomst. De nordiska husmodersförbunden har ofta pekat på denna passus i lagen.

*) Svenska kvinnor fick rösträtt 1921- sist i Norden. I Finland (då ett storfurstendöme under ryska tsaren) infördes kvinnlig rösträtt 1906, Norge 1913, Danmark och Island 1915 (Island tillhörde då Danmark).

Nationell solidaritet

Vid Marthaförbundets 25-årsjubileum 1924 fanns en utställning med hushållsmaskiner och tekniska hjälpmedel, som husmödrarna kunde få låna av sina föreningar. Detta imponerade på de nordiska representanterna. Under 1920-talet och åtskilliga år framöver var det strejker, spänt politiskt läge och stor arbetslöshet i Europa. De nordiska länderna klarade sig dock förhållandevis bra. Från 1925 organiserades i Norge stora industri- och näringsssammanslutningar, som skulle driva gemensam propaganda för inhemska varor. Alla husmodersförbund gick således in för det egna landets produkter. En stor nationell solidaritet upparbetades under åren som sannolikt var av viss betydelse under den följande krigstiden.

SHR största kvinnoförbundet i Sverige

Under Eleonor Lilliehööks tid (1928 – 1947) hade de ekonomiska svårigheterna övervunnits. SHR hade blivit Sveriges största kvinnoförbund och en av myndigheter ofta anlita remissinstans. Studieverksamheten blev av stor betydelse. Med sin framsynthet hade hon dragit upp riktlinjerna för en modern husmodersrörelse, som kom att bli betydelsefull för de svenska hemmen. Hennes intresse för samhällsfrågor väcktes tidigt eftersom fadern var både riksdagsman och kommunalpolitiker. Sin glädje och tro på det nordiska samarbetet betonade hon ständigt.

Vid NHF:s studiemöte i Stockholm 1931 är det första gången som Sveriges Husmodersförbund blir offentligt uppmärksammat och uppskattat av massmedia.

Vitaminernas gåta

Vitaminerna var ett mysterium för husmödrarna. Att dessa beståndsdelar/mattillsatser, som man varken kunde smaka, se eller lukta, skulle ha en livsgörande betydelse var svårförståeligt.

Matundersökningar i de nordiska länderna visade att kosten var bristfällig, inte minst på landsbygden där vitaminbrist gav upphov till engelska sjukan (D-vitaminbrist) och skörbjugg (C-vitaminbrist). Carl Schiötz, skolläkare införde 1925 den så kallade Oslofrukosten, som blev känd världen över. Representanter reste runt i alla norska husmodersföreningar

och berättade om frukosten, som innehöll grovt bröd, knäckebröd, ost, mjölk och råa grönsaker eller färsk frukt.

Vid en internationell bostadskonferens i Norge 1929 sa den tyske representanten "vårt största problem är att få med kvinnorna". Till nästa möte i Berlin, menade han att en del av programmet skulle gå ut på att se över vad kvinnorna kan utträtta i bostadsfrågan.

Resultatet av studiekursen resulterade i att föredragen skickades till Nordens husmodersföreningar och utmynnade bland annat i att gemensamma allmänna bad och badstugor byggdes både i Sverige och i Norge.

ACWW

Associated Country Women of the World, ACWW bildades 1933 i Stockholm samtidigt med ICW-kongressen (international council of women från 1880). Dess ordförande från 1899 var Lady Aberdeen - "Kvinnornas okrönte drottning". Hon och Michelet hade haft samma tankar om att husmödrarna borde samlas i en världsorganisation. De träffades vid flera tillfällen och diskuterade olika möjligheter. Mottot för konferensen var "Viljan till fred" med många optimistiska talare på programmet. Mrs. Watt blev enhälligt vald till ordförande i den nya organisationen och därefter valdes åtta areapresidenter. För Nordeuropa utsågs Marie Michelet. Det var NHF som helhet, som blev medlem i ACWW. Arbetet blev inte så lätt när vardagslivet började. Bland annat drogs man med dålig ekonomi. För att i någon

mån råda bot på pengaproblemen beslutades om en avgift – "Pennies for friendship" som innebar att alla medlemmar skulle betala en penny var till organisationen. Motsättningarna var dock stora inom rörelsen. I Stockholm hade man bestämt att hålla världskongress vart tredje år och nästa kongress ägde rum i Washington med 2 000 kvinnor från 23 länder. Avsikten var att bryta skiljemurarna mellan stad och landsbygd och hjälpas åt att utveckla kvinnors möjligheter som företagare och självständiga individer.

Den sista kongressen före krigsutbrottet 1939 hölls i London med 10 000 deltagare, varav ingick en grupp kvinnor från en tysk delegation. Den varma välkomsthälsning som nazistdelegationen fick blev fullständigt missförstådd. (Världens husmödrar var tacksamma för att kriget inte brutit ut 1938.) Eleonor Lilliehöök berättade att det hon bäst kom ihåg från kongressen var det tyska inlägget, som var ren propaganda för Hitlers nationalsocialism. Ett inslag helt utanför mötets ram. Hon själv och ytterligare några deltagare från Sverige försökte förgäves att få den tyska delegationen att tona ned det olämpliga inpasset.

Husmorsskola i Danmark

Ingeborg Richter var ordförande i Danmark 1931–1945. Hennes sista stora insats var förberedelsen till den nordiska kongressen, som skulle hållas i Köpenhamn 1945 samtidigt med firandet av DDH:s 25-årsjubileum. Men dessa festligheter flyttades fram till 1946. Richters stora uppgift var att lära unga bli goda husmödrar. Det fanns många hushållsskolor i

Danmark men hon ville inrätta en tvåårig speciell husmors-skola i Sönderborg. Skolan kom att visa på goda resultat, men verksamheten tvingades upphöra på grund av kriget. Hon var begestrad över det nordiska samarbetet och föreslog 1933 en årlig Nordisk Dag att fira den 10 mars. Hon stöttade ivrigt arbetet med fadderbarn det vill säga pengar sändes till behövande barn i Finland. Dessa barn kom därefter på besök till medlemmar i Danmark. Detta projekt gick under namnet Finlandshjälpen.

Amalie ny på posten i Norge

Amalie Övergaard efterträdde Marie Michelet i Norge (1934 – 1946). Hon verkade för att husmödrarna skulle få en speciell olycksfalls- och livförsäkring och inledde samarbete med banker och anordnade kurser för att lära husmödrarna att hålla reda på sina pengar, inte för att bli rika utan för att få pengarna att räcka till det som var nödvändigt.

Vid NHF:s kongress i Århus 1935 poängterade Marie Michelet vikten av att husmödrarna skulle ha grundliga kunskaper inom sina arbetsområden. Utvärderingar skulle göras beträffande arbetstid och ekonomiska värderingar av det som utträttades i hemmen. Man borde också ha en gemensam nordisk lagstiftning, särskilt inom familjerätt. Mycket av detta har idag förverkligats. Århus universitet hade redan en hushållsfakultet. Sverige hade vid denna tid kommit längst av de nordiska länderna med sin studieverksamhet.

Under hela NHF:s femtioåriga verksamhet har moralfrågor stötts och blötts och debattens vågor har stundom gått höga. Aldrig har dock diskussionen svallat som när det gällde preventivmedel. Allt ställdes på sin spets. De flesta husmödrar i Norden såg ju själva hur många kvinnor blev utslitna av för många graviditeter. Barn dog i späda ålder på grund av undernäring och dålig motståndskraft. Födelsefallen sjönk i alla de nordiska länderna från början av 1930-talet. Vissa menade att det berodde på upplysningen om preventivmedel, medan andra hänvisade till den ekonomiska osäkerheten i Sverige och omvärlden. Man var rädd att inte kunna försörja sina barn om de blev för många. Den senare uppfattningen motsägs dock av det faktum att barnafödandet ökade under krigsåren. För familjen kunde ett litet barn vara en fördel på mer än ett vis. Man fick till exempel ökad tilldelning genom extra ransoneringskort.

Under trettioalet var barnafödandet relativt högt. Barnadödligheten hade successivt minskat och mödravårdscentraler inrättats. Under Carla Meyers tid gick Danmark i bräschen när det gäller barnavårdscentraler. Kurser om befolkningskris hade hållits och i Norge anordnade förbundet en utställning tillsammans med Röda Korset på temat Friska mödrar – friskt folk. En anatomisk utställning med "den genomskinliga kvinnan" där alla inre organ var fullt synliga.

Orostider

Vid Marthaförbundets 40-årsjubileum hängde kriget i luften. Gertrud Wiklund, vice ordförande i Sverige, kunde berätta att

nu hade barnafödandet blivit ett statligt intresse. I Sverige låg man i framkant med fri förlossningsvård, förebyggande och uppföljande verksamhet inom både mödra- och barnavård, mödrabidrag för att förhindra aborter samt inrättande av barnpension och skattelättnader för barnrika familjer. Regering och Riksdag visade påtagligt intresse för allt som hängde samman med husmödrarnas arbetsförhållanden. Man visste att hemmet är familjens och vårt förbunds naturliga utgångspunkt!

Krigså

30 november 1939 gick ryska trupper över gränsen på Karelska näset. Danmark, Norge och Sverige öppnade sina hem för finska barn. Lakan och filter samlades in till Finlandshjälpen och i Norge samlades in 50 000 ryggsäckar. Vid ordförandemötet i Stockholm samma år övergick NHF-ordförandeskapet till Eleonor Lilliehöök, enligt en önskan från Marthorna, som då innehade denna post. Förhållandena i landet var hårda och finnarna kapitulerade i "vinterkriget" i mars 1940, men kom senare i krig mot Ryssland.

I april 1940 angrep tyskarna plötsligt Danmark och Norge. Det "demokratiska Europa" styrdes nu av två diktaturer – Tyskland och Ryssland. De norska husmodersföreningarna fortsatte arbetet i bombhärjade och brända områden. De informerade om norska kvinnors frivilliga värnplikt och om det civila luftvärnet. Många husmödrar utbildade sig till samariter och lärde sig första hjälpen. Man samlade in pengar, kläder och

matvaror samt deltog i landsinsamlingen "Nationalhjälpen" som inbringade 29 miljoner NKR.

Marthorna ordnade med uppsamlingshem, evakueringshem i skolor med mera. Vårdsystemverksamheten föddes för att bistå med arbetsinsatser i de gårdar där männen saknades. Man samlade in kläder och andra förnödenheter till dem som var evakuerade. Varje vårdssystem hade fem till tio familjer på sin lott. Det gällde evakuerade, inkallade, invalider och stupade familjer, som behövde stöd och hjälp av alla de slag. Man anskaffade sängkläder till militärförläggningarnas sjuksalar och ordnade med tvättstugor. Mycket gjordes i samarbete med Röda Korset. Det syddes och stickades i hemmen. De nordiska husmodersförbunden skickade garner och tyger. Livsmedelsbristen var svår, särskilt i de större städerna. Marthaförbundet gav ut "Husmors kristidskalender" med recept och råd i kostfrågan. Snabbt växte antalet konsulenter, instruktörer och hemsystrar, som behövdes i den upplysningsverksamhet som nu var nödvändig.

Marthahjälpen bestod i att landsbygdskvinnorna delade med sig av sin skörd genom att till Marthas kontor sända rotfruktsförpackningar, som sedan förmedlades till familjer som hade det särskilt knapert. Marttaliittos medlemmar var livligt verksamma bland dem, som under fortsättningskriget 1941 – 1944, återvände till sina hem i Karelen, som förlorats under vinterkriget. Vårdcentraler ställdes i ordning. Där kunde behövande få både mat och nattkvarter. Dessa kallades av befolkningen för Marthastugor. Man ordnade också med sommarhem för barn vars hem hade bombats.

”Nationalhjälpen”

Den stora insamlingen ”Nationalhjälpen” blev en viktig uppgift i välfärdsarbetet. Fadderbarnsverksamheten var en omfattande rörelse. Alla Marthaföreningar hade ett eller flera fadderbarn. Vid krigets slut hade 20 000 Marthor förlorat sina hem, 85 000 hade stupat och mer än 50 000 hade blivit invalider. Fler än 48 000 barn hade förlorat sin far. 30 000 krigsänkor omskolades för att kunna försörja sig själva och sina barn. Från Karelen evakuerades 420 000 personer. Dessa skulle beredas nya hem och ny obrukad jord. Den sociala verksamhet Marthaförbundet bedrev som pionjärer, har stat och kommun efter hand tagit över.

Danska och norska husmödrar hade inte så stor erfarenhet av krig, men snart hade även de en vardag med bombflyg över huvudet och marscherande tyska soldater runt knuten. Ockupation, ransonering, diktatur och åtskilliga tvångsförordningar var annat som tvingades på samhällena. Nazisterna såg gärna att de fick inflytande över Norges Husmodersförbund. Marie Michelet var känd i Tyskland som ACWW:s areapresident för Nordeuropa. Då världskriget bröt ut hade hon just varit i Tyskland och besökt en dotter, gift med pastor Bruckhardt, som var med i motståndsrörelsen mot Hitler. Därför förstod hon genast vad man kunde vänta sig. I januari 1941 fick Norges Husmodersförbund ett brev från nazisternas kvinnoorganisation, som krävde att man i föreningarna skulle läsa upp nazipropaganda. Amalie Övergaard svarade diplomatiskt att man var opolitiska. Hon

blev lovad ”uppehälle” på Grini koncentrationsläger, om hon inte ville äta middag med Vidkun Quislings fru. Amalie åt sin middag hemma.

Den 13 juni 1941 blev Marie Michelet och Amalie Övergaard inkallade till rikskommissarie Terboven. Nästan innan de var klara över vad som skett, befann de sig på gatan och tyske kommissarien och hans medhjälpare hade installerat sig på Husmodersförbundets kontor. Vad var i görningen? Skulle förbundet utnyttjas till propagandaarbete? Ordförande Britta Sjursen, Tromsö befann sig tillfälligt i Oslo och hon informerade om vad som hänt hela vägen från Oslo tillbaka till Tromsö. Parollen löd att förbundet skulle upphöra, medlemmarna avanmäla sig och därmed skulle alla föreningar i landet upphöra. Rikskommissarien hade således inget husmodersförbund och det hjälpte inte att han från nazist- inrikesdepartementet skrev propåer om att det var olagligt att upplösa förbundet. Husmodersförbundets feriehjem Braserud blev taget av tyskarna. Många husmödrar gick med i motståndsrörelsen. Det blev en daglig kamp att skaffa mat och kläder. Tilldelningen per person var: bröd 200 gram per dag, fett 30 gram per dag och socker 200 gram per vecka. Margarin, smör eller fett var omöjligt att få tag i under långa perioder. Mjölken var ransonerad. En vuxen fick en kvarts liter skummjolk per vecka, barn över sex år en kvarts liter skummjolk per dag, medan småbarn, sjuka och gravida fick trekvarts liter helmjolk per dag efter läkarutlåtande. De som kunde hade höns, kaniner, grisar eller getter i garage, uthus eller källare. Kött fanns inte att tillgå, men hushållen lovades

en köttranson till jul. Ockupationsmakten tog fisken, så kvar blev bara pyttesmå sillar. Potatis odlades på minsta fläck. En vår blev potatisskörden alldeles för liten eftersom en stor del exporterats. Detta medförde akut matkris med direkt svält. Hjälpen utifrån var av stor betydelse. Barnen fick dansk havresoppa och de äldre fick svensksoppa (kålsoppa med små köttbitar). Kläder och skor var strängt ransonerade. Skor tillverkades av papper och fiskskinn med träsula. Elektriciteten var avstängd nattetid och på många platser var tillgången begränsad på dagarna. Nästan allt var "Verboden" och man straffades om man upptäckts ha brutit mot något regelverk. Riktigt vanskligt var att utföra illegala arbeten, vilka ändå bedrevs på många sätt av dem som tordes. Tidningar trycktes i hemlighet, olovliga radiosändningar pågick och smuggling till Sverige, av förföljda eller på annat vis hotade människor, förekom. I de första efterkrigsåren var det Norge, som behövde hjälp att återuppbygga områden som raserats. En av de första byggnaderna var Husmodersstugan i Hammerfest, som byggts av platsens husmödrar med gemensam tvättstuga, vävstuga och mycket annat nödvändigt.

Helena Virkki var ordförande 1935 – 1953 i finska Marthaförbundet.

Norgehjälpen från Danmark

Under vinterkriget 1939 – 1940 evakuerades hennes familj från sin stora vackra gård i Karelen, ett mönsterjordbruk med godkännande av staten att ta emot praktikanter i jordbruk och

hushåll. När familjen återvände var allt nerbränt. Under åren fram till 1944 byggdes gården och verksamheten upp igen. I fredsslutet övertog Ryssland Karelen och familjen tvingades att ännu en gång lämna sitt hem och sin rörelse. I Nyland fick familjen ny jord och byggde upp en ny gård. Helena Virkki gick in i politiken, en naturlig utveckling för henne, och representerade Nyland i Riksdagen. Undervisning i huslig ekonomi stod henne nära och hennes mål var att alla flickor skulle få hushållsundervisning. Då fanns redan 50 skolor av olika slag i hushållsundervisning och tre institut för utbildning av hushållslärare samt två heminstruktörer, som gjorde besök i hushållen. Det var en stor brist på lärare och konsulenter, som skulle undervisa husmödrarna. Under Helen Virkkis ordförandetid hade förbundet 133 konsulenter i huslig ekonomi. Dessa reste runt i föreningarna och gav kurser i handarbete, trädgårds-skötsel och hemhushållning. Konsulenterna var anställda av förbundet, som fick statsbidrag till verksamheten. De stora samhällsfrågorna i efterkrigstidens Finland och Norge påminde i stort om varandra.

Ockupationsmakten

1940 började danska husmorsföreningen att sända kläder till Norge. Men försändelserna förbjöds och då beslutade man att istället sända matpaket. Som mest skickades 70 000 paket på en månad. Amiral Hammerichs hustru startade insamlingen till Norgefonden på arbetsplatser och institutioner. Skolbarn gav 10 öre dagligen för att norska barn skulle få havresoppa. Totalt sändes 33 000 ton matvaror till ett värde av 51 miljoner

DKR. Utdelningen sköttes i all hemlighet och nästan inget uppdagades av hanteringen. Tack vare insatserna fick 25 000 skolbarn soppa varje dag. Den kokades av uppemot 600 norska husmödrar. Tyskarna hade intagit skolorna, så barnen var spridda i alla sorters lokaler. Amiral Hammerich blev tillfångatagen och dödades tragiskt nog vid ett bombanfall.

Svenska Norgehjälpen

Sverige skickade den så kallade svensksoppan, som var kålsoppa med köttbitar. Soppan serverades huvudsakligen till de äldre. Så småningom delades den även ut i skolorna i Oslo. Svensk hjälpen gick genom den norska nationalhjälpen, som hade naziststyre. Någon personlig kontakt med mottagarna, som vid dansk hjälpen, var därför inte möjlig. Svensk hjälpen innebar att många gamla överlevde. Institutionen Voksenåsen är ett synligt tack för svensk hjälpen. Här har husmodersförbundet haft flera möten och kurser i nordisk regi. Det svenska husmodersförbundet hade insamlingar av mat, kläder och pengar till både Norge och Finland. 1943 sändes 20 000 babyplagg till de båda länderna. Det skickades också julgåvor till de norska flyktinglägren och "sysselsättningsmaterial" till kvinnor och barn i finska läger. Särskilt uppskattades symaskinerna som sändes till Norge.

Fadderbarn

Från Finland kom många fadderbarn, till både Sverige och Danmark. 1937 blev den första danska husmodersföreningen instiftad i Syd-Slesvig, som varit tyskt sedan 1864, men där

bodde också många danskar. 9 maj 1945 var en glädjens dag då Flensborgs husmodersförening var med och tog emot den första sändningen av 5,5 ton matvaror, som transporterats i en stor kylvagn. Dessa livsmedel skulle fördelas bland danskarna i Syd-Slesvig. Danska husmodersförbundet anordnade under åren 1944–1947 läger för mödrar och spädbarn. I Danmark hade man klädransonering men likväl hade man insamlingar av använda kläder och inte minst barnkläder. Det var som julafton när kläderna delades ut.

Syd-Slesvigs husmodersföreningar var inte anslutna till Danska husmodersförbundet (DDH) och därmed inte till NHF, men inviterades ändå till dess kongresser. Åren 1951–1959 betalade DDH en hushållskonsulent som arbetade i föreningarna. På alla sätt stöttades husmödrarna i Syd-Slesvig för att uppehålla kontakten med dansk kultur på båda sidor om gränsen. Barntädgårdar, ålderdomshem och barnhem hjälptes ekonomiskt. De skulle inte ha klarat sina uppgifter utan kontakten med DDH. Ingeborg Richter brukade säga att detta är Nordens utpost mot söder och Finland utposten mot öster. Många danska föreningar har fadderskapsföreningar i Syd-Slesvig.

Det andra världskriget kostade 41 miljoner människoliv mot "bara" 10 miljoner i det första. 30 miljoner civila, mest kvinnor, barn och äldre miste livet. I Danmark och Norge fanns en "hemmafront", som genom sabotage och även på andra sätt försökte skada ockupationsmakten. Det blev tortyr och koncentrationsläger om någon tillfångatogs och det hände att

oskyldiga blev skjutna. Allt detta kom husmödrarna in på livet. I Europa fanns 50 - 60 miljoner flyktingar, som drivits från sina hem. 30 april 1945 skjuter Hitler sig och därmed var kriget i Europa avslutat. Men det var ännu krig österut. I och med atombomben i Hiroshima 6 augusti 1945 slutade även detta krig. Atombomben skapade mycket diskussion i husmodersföreningarna i Norden. Det undertecknades protester mot atomvapen på egen mark och sändes resolutioner mot atomsprängningarna. Husmödrarna hade olika uppfattning, någon blev beskylld för att inte arbeta för fred, andra för att inte vara realistiska. Många litade på maktbalansen och fredsbevarandet. För att skapa klarhet höll NHF en kurs om atombomben och vår vardag på 1950-talet. Frågan om dödsstraff var på tapeten och de nordiska husmödrarna var emot och gick in för att upphäva det så fort som möjligt. Föreningarna möttes snart igen för samarbete och läka de sår som kriget skapat.

Efterkrigstiden

På Norges husmodersförbunds kontor var alla protokoll samt medlemsregistret borta. Man fick försöka komma ihåg namnen på föreningsordförandena och på så sätt bygga upp medlemskadern igen. Det sparade kapital, man placerat i obligationer, hade tyskarna sålt och det blev en långvarig rättssak innan det återbetalades. Många föreningar hade också förlorat protokoll och kartotek.

Första kontakten inom NHF ägde rum redan den 4 oktober 1945. Eleonor Lilliehök överlämnade då ordförandedjan till

Amalie Östergaard. Kriget hade satt turordningsreglerna ur spel.

Norges Husmodersförbunds ordförande Alette Engelhart ansåg att man måste skaffa sig inflytande inom samhällsutvecklingen och samarbeta med departementen i till exempel sociala frågor, husmodersvikarier, husmoderssemester och barnträdgårdar samt att man borde ingå i de kommittéer som arbetade med dessa frågor. När Alette drog sig tillbaka 1959 var förbundet representerat i 18 departementskommittéer, 16 organisationer samt 35 offentliga kommittéer och institutioner. Alla nordiska länder var intresserade av de försök som gjorts inom hushållsområdet. Danmark var först med Statens Hushållningsråd 1935 med fakultet vid Århus universitet och dessutom fyra stora hushållslärarskolor, varav den mest kända var Ankershus.

I Norge inleddes försöksverksamheten med högre hushållsutbildning 1938. Den hade dock knappt kommit igång när landet blev ockuperat. Trots detta gjordes fantastiska resultat med undersökning av surrogater och andra näringsmedel.

I Finland hade Arbetsaktivitetsföreningen från 1924 drivit försöksverksamhet i ekonomiska studier i förbindelse med hushåll och rationalisering, som hade underlättat husmödrarnas tunga arbete. 1941 bildade Marttaliitto en forskningsanstalt med rådgivning och hushållsekonomi - Centralen för huslig ekonomi. Arbetet bedrevs inom olika sektorer såsom bostäder, kemiska undersökningar och

experiment med hushållsartiklar.

Det tog lång tid för myndigheterna i Norden att förstå att detta försöksarbete betydde lika mycket för hemmen som för lantbruken och att pengarna var väl använda!

Första kongressen

Första Nordiska kongressen efter kriget hölls i Danmark i maj 1946. Fortfarande fanns valutarestriktioner och nationella ransoneringskort. Island var ännu inte medlem men hade två observatörer på plats. Även från ACWW fanns representanter. Denna första nordiska kongress efter kriget var fylld av dramatik och glädje, Amalie Östergaard uttryckt i sitt tal "Hur skulle det ha gått med oss utan ett neutralt Sverige?" Inget annat land var så märkt av kriget och lidit så stora förluster som Finland. Deltagarna därifrån möttes med stor sympati och värme.

Alla påtalade vikten av samarbete mellan hemmen och skolan. Barnens uppfostran beror på hur äktenskapen fungerar. Här lades grunden till kurser i familjekunskap och familjerådgivning för både unga och äldre äkta par. Kriget hade lärt kvinnorna att gå in mer aktivt i politiken för att skapa verklig demokrati. Som fria medborgare möttes nu alla förenade i en stor glädje parad med entusiasm och framtidstro.

Danmark

Johanne Dahlerup var ordförande i Danmark 1946–1962. Hennes motto till husmodersföreningarna var; ut och se, hör

och lär. Hon menade att man borde arrangera flera resor för medlemmarna. Under hennes ordförandeperiod märks att vänskapsresor till de andra nordiska länderna tagit fart på danskt initiativ. Hon levde själv efter detta motto och kom hem med nya uppslag och idéer, som hon snappat upp. Hon var särskilt intresserad av det internationella arbetet i ACWW, där hon var vice ordförande 1953–1959. Därefter var hon medlem i styrelsen i London fram till 1962. Hon besökte även Grönland, Island och Färöarna 1955 och var samma år med om att bilda en husmodersrörelse på Grönland. Hon var också ledamot i riksdagen under perioderna 1940 -1947 och 1952 - 1953. Hon ställde inte upp för omval på grund av ett stort pågående arbete inom husmodersförbundet. Under hennes tid som ordförande ökade medlemsantalet med 10 000. Hon var alltid lyhörd för det aktuella i tiden och blev Riddare av Dannebrogen 1960. Även maken och äldsta dottern fick denna utmärkelse.

Norge

Försörjningen var den allt överskuggande frågan och 1947 började husmödrarna knorra. Nu måste det väl vara hemmens tur! Lyckligtvis fick Norge Marshallhjälp från USA, så det blev inte så besvärligt som man befarat, men man hade brist på valuta. NH tillsatte en egen försörjningskommitté och blev bland annat representerade i priskontroll- och varuhandelskommittén. Vid landsmötet i Arendal 1948 sändes ett mycket skarpt brev till försörjningsdepartementet att husmödrarna skulle ha representation i de råd som beslutar om handels-

avtal och förbrukningsvaror. Och så blev det och man kallades till regelmässiga möten liksom Bondekvinnorna, Arbetarpartiets hushållskontor och Norges kooperativa Kvinnoförbund.

Sverige

I Sverige blev man uppmärksam på barnfamiljernas ekonomi. Man var 1947 nöjd med att barnbidraget betalades ut i kontanter till modern som ett tecken på att samhället erkände hennes ekonomiska självständighet. I utredningen hade Gertrud Wiklund deltagit från Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund (SHR). Det ekonomiska värdet av husmoderns arbete undersöktes och timbetalningen antogs till ett belopp om 1 krona 50 öre. Signe Silow, NHF:s sekreterare, anordnade en bosättningsutställning. Riksbanken gav den gången ett bosättningslån på 1 000 kronor och utställningen visade hur unga makar bäst kunde använda pengarna. Utställningen visades i husmodersföreningar i hela landet och blev mycket uppmärksam i pressen. Signe blev medlem i den statliga utredningen angående kvalitetsforskning och konsumentupplysning.

Försörjning under kris

Finansdepartementet hade tagit initiativ till en utredning: "Folkförsörjning under krigsläge". En promemoria gavs ut som skulle inspirera allmänheten att på frivillig väg inställa sig i krigstid. Detta ledde till ett upprop om Aktiv Hushållning –

främst beträffande kost och beklädnad. Husmödrarnas samarbetskommitté bildades för att sprida upplysning och intresse för hemmen i krigsåren. Från 1943 inrättades Aktiv Hushållning, en verksamhet med Gertrud Wiklund som ordförande. Detta initiativ utvecklades så småningom vid Hemmens Forskningsinstitut. Från 1952 kom också andra organisationer med och Gertrud Wiklund var hela tiden den drivande kraften. 1957 tog staten över och bytte namn till Statens Konsumentinstitut. Samtidigt bildades ett Konsumentråd.

Aktiv Hushållning arbetade mest med textilier och praktiska och bra mönster till barnkläder. Principen skulle vara att samma mönster skulle komma igen i de flesta plagg. Man hade ett eget "mammaråd", som kom med önskemål. Mönstren blev populära och såldes i tusental till Finland. I Norge varade textilransoneringen fram till 1952 eftersom landet skulle spara valuta. Det var lättare att köpa tyg än färdiga kläder och husmödrarna sydde till sig själva och barnen. Man fick lov till att använda Aktiv Hushållnings mönsteridéer fram till 1954. Därefter täcktes behoven av de stora internationella mönsterfirmorna.

1947 arrangerade Norges Husmodersförbund en husmodersvecka i Oslo med 1 200 deltagare. Vid en stor barnmannekänguppvisning blev NH:s mönster visade för första gången och blev därigenom kända över hela landet. 1949 – 1950 drev förbundet 30 hjälpsystem, där de som behövde

kunde få låna symaskiner. Behovet var stort och Handelsdepartementet tillskrevs. Till stor glädje utökades därefter beståndet med 5 000 symaskiner 1949 och ytterligare 10 000 1950.

De svenska Husmödrarna var 1952 representerade i standardiseringskommissionen. Därigenom kunde de påverka varumärkning på vanliga förbrukningsvaror och de uppmanade sina medlemmar, att tänka över vad de ansåg vara nödvändigt att veta om varorna.

Barnen i de nordiska länderna växte sig allt större och många av dem behövde redan i 10-årsåldern storlekar anpassade för 15-åringar. På initiativ av konfektionsindustrins barnkläderskommission började man 1951 att mäta barn och ett nytt storlekssystem planerade för barnen i Sverige, Danmark och Norge.

I fredens tjänst

Vid kongressen i Stockholm 1948 tog man för första gången upp arbetet med att sprida kunskap om FN. Husmödrarna började fundera över kvinnans möjligheter i det stora internationella arbetet, som FN nu stod i spetsen för. Kerstin Hesselgren hade varit med från begynnelsen på 1920-talet och var ett levande bevis på hur långt man tilläts göra framsteg som kvinna. Hon var också första kvinnan i Sveriges riksdag. Stockholmskongressen var dessutom början till ett annat viktigt samarbete. Direktör Arne Andersson, från Svenska Föreningen Norden talade varmt om vänskaps-

rörelsen i Norden och påvisade betydelsen av husmödrarnas aktiva deltagande. Moralisk upprustning var en annan betydelsefull rörelse och Margit Blom berättade inlevelsefullt om det internationella och religiösa samarbetets betydelse i fredens tjänst. Det var inte avgörande vilken religion man tillhörde så länge man kunde enas om de fyra grundläggande moraliska sanningarna: kärlek, ärlighet, osjälviskhet och renhet. Målet för verksamheten var att verka för mänsklig rättvishet i hela världen.

Resultatet av kongressen innebar att deltagarna tog till sig den svenska statliga familjeutredningen och många började abonnera på Hemmens Forskningsinstituts skrivelser. Föredragen om FN och UNESCO och Nordens vänskapsrörelse gav nya impulser till husmodersföreningarna. Norge blev redan från början 1948 medlem i UNESCO efter norske professorn Alf Sommerfeldts föredrag på kongressen. Han var ordförande i kommittén, som förberedde FN:s organisation för undervisning i vetenskap och kultur. SHR sände en resolution till regeringen om medlemskap i UNESCO och blev medlem 1954. 1951 anslöt man sig till FN-förbundet. Strax därefter anslöt sig NH:s Alette Engelhart och DDH:s Johanne Dahlerup. Finland invaldes 1955. FN:s barnfond är säkerligen den del av FN, som ligger husmödrarna närmast. SHR påtog sig att vara huvudkommissionär för UNICEF.

Knyta kontakter

Föreningen Norden instiftades 1919 och åren efter det senaste kriget sökte man samarbete med kommunerna. Man

var särskilt mån om att knyta kontakter mellan städer i de nordiska länderna, de man i dag kallar vänorter.

1949 firade Föreningen Hjemmenes Vel i Bergen 50 år tillsammans med representanter från de nordiska länderna. Till syrelsemötet i NHF kom en officiell ansökan från Island om att bli medlem, vilket beviljades och Island blev fullvärdig medlem vid NHF:s kongress i Lillehammer, Norge 1950. Den första föreningen på Island bildades 1869. Så småningom bildades kretsar (1905) och länsförbund (1930). Detta senare år anställdes hushållslärare och unga flickor fick stipendier för att lära sig matlagning utomlands, för att sedan kunna undervisa.

Marthorna 50 år

Finlands Svenska Marthaförbunds femtioårsjubileum 1949 firades med en stor hemslöjdsutställning. Skillnaden i kynnet hos det svenskfinska och det finska, framträdde särskilt i textiliernas färgsättning. De finska i starka intensiva färgtoner och de svenskfinska så gott som enbart naturfärgade. Förutom textilier visades praktfulla skapelser i lin och halm. Den finska nationalkänslan kom till uttryck i bland annat klädedräkten. Gamla modeller hade sytts upp på nytt. Till exempel den typiska, gröna kappan, fritt hängande ned från skuldrorna, sammanhållen av det stora Kalevalasmycket i brons.

Gymnastik för husmödrar

Husmodersgymnastik hade just blivit en trend i de nordiska

länderna, och här på jubileet såg man den framföras i sin allra vackraste form av smidiga och starka gymnaster. Johanne Dahlerup överlämnade den nordiska kedjan till Ebba Östensson, svenska Marthaförbundets ordförande. Vid denna tid 1948 hade Marthaförbundet 25 000 medlemmar och Marttaliitto 75 000. På många platser samarbetade de båda förbunden. Marthaförbundet är indelat i kretsar och i varje krets har anställts husmorskonsulenter – fullt utbildade lärare i sömnad och hushåll. Marttaliitto koncentrerar sig på ett ämne varje år och alla föreningar är skyldiga att ordna med föredrag i det ämnet. Varje sommar har man husmodersdag med till exempel kurser i matlagning. Många av föreningarna har en Marthastuga, där en fast anställd konsulent, utbildad i hushållning och sömnad, finns till hands för praktisk handledning. Inom Marthaföreningarna har tonårsflickor i 12–14 årsåldern sina egna föreningar. I Marthastugan har man också hushållsundervisning för pojkar. Någon sådan erbjöds inte i den ordinarie skolan.

Finlands återuppbyggnad pågick och bostadsfrågan, särskilt modern köksinredning var av stort intresse. Man samarbetade med Folkhälsan och Marthas konsulenter följde med deras båtar och informerade om bostadsplanering och utrustning och inredning på kökssidan. Intresset för hemvård ökade och konsumentupplysningen gick som en röd tråd genom den ökande studieverksamheten.

Rationalisering

Ebba Östensson var ordförande i flera kulturella och politiska sammanslutningar och även riksdagskvinna. En rationaliseringskurs i Sverige hölls 1949. Där redogjordes för de försöksresultat som man kommit fram till i ett land som inte var krigsdrabbat. Deltagarna kom från de nordiska länderna. På denna kurs hölls också föredrag om nya tvättmedel, nya textilier, symaskiner, sängar och sängkläder. I det norska Husmorsbladet hade Vera Diurson ett referat om föredraget och man fick tillåtelse att ge ut Aktiv Hushållnings broschyrer, som var till stor hjälp för hushållen under efterkrigsåren.

50-talet inleds med familjeplanering

ACWW:s kongress i Köpenhamn 1950 hölls i närvaro av Drottning Ingrid, som öppnade mötet. Familjeplanering var en aktuell fråga och de allra flesta ansåg att barnbegränsning i U-länderna var nödvändig men svår att genomföra, eftersom ämnet strider mot många österländska religioner samt katolska kyrkan. Praktiskt taget alla resolutioner gällde FN och kongressen fastslog, att alla föreningar anslutna till ACWW skulle vara skyldiga att arbeta för det som resolutionerna handlade om, som till exempel vaccination, information och upplysning om FN och FN-dagen den 24 oktober.

Utställningen "kvinnor och hem" byggde på en undersökning om husmoderns arbetsdag. Matlagning, måltider och disk tog lite mer än halva dagen medan barnpassning tog 12 procent. Slutsatsen blev att matlagning, inköp och disk måste rationaliseras. Det förbluffade nordiska husmödrar, att kvinnor

från U-länderna försvarade flergifte, eftersom de upplevde det outhärdligt att ensam ansvara för allt arbete som föll på kvinnans lott. Det skulle bli svårt att genomföra det som var självklart för de nordiska länderna. Här i norr var alla upptagna med frågor som lika lön för samma arbete. I Norge kom den statistiska centralbyrån fram till att det oavlönade hushållsarbetet beräknades till 926 miljoner NKR årligen. Beräkningen utgick från genomsnittslönen för hus/hemhjälp. Det fanns också andra sätt att göra dessa beräkningar och den officiella statistiken från 1947 visade på 1 165 miljoner NKR för allt oavlönat hushållsarbete. I förhållande till nationalbudgeten på 8,3 miljarder utgör husmödrarnas insatser 14 procent mer än jordbruk och skogsbruk tillsammans.

Glädjen varade bara till 1948. I 1949 års budget var husmoderns insats reducerad till en fotnot. För Sverige del visade det följande året på ett starkt ökat ekonomiskt intresse inom områden, som berörde kvinnor. I föreningarna föreläste försäkringsbolag och banker och i riksdagsdebatten belystes frågan om bedömning av lönenivåer för kvinnor. Alla medlemsländer i NHF hade frågan på sin agenda. På uppmaning av ACWW gjordes en enkät, som sändes till 700 norska husmödrar på landsbygden. Deras arbetstid hade uppskattats till 16 – 18 timmar dagligen. Genomsnittlig tid för hushållsarbete för Oslohusmödrarna låg på 13 timmar. Utanför städerna ägnades många timmar åt att transportera vatten. Behovet av installerat vatten och avlopp var enormt. En svensk ekonom, Oluf Henell, baserade en hel doktors-

avhandling på husmödrarnas varukunskap. En kunskap, som vare sig hade med ålder eller inkomst att göra utan med utbildning. Svenska institutet för opinionsundersökningar (bland svenska kvinnor) sände ut en enkät med 300 frågor till nästan 1 000 husmödrar. En del av frågorna var formulerade av redaktör Barbro Westerholm, som också gjorde en humoristisk skildring på den torra historiken om "Kvinnans åtta roller". Den genomsnittliga tiden för hushållsarbetet blev åtta timmar.

1950 års kongress hölls i Lillehammer med närvaro av Kronprinsessan Märta. Detta var första gången, som islänningarna deltog. Bland annat fattades beslut om att alla länder i NHF skulle arbeta med varumärkning och kvalitetsmärkning med hänvisning till att: "Vi vill veta vad vi köper". I Finland räknade man värdet av husmorsarbete till 13 procent av nationalbudgeten. Kertu Sihvonen föreslog en lön för husmödrar. Denna skulle sättas med hänsyn till varje familjs ekonomi. I förslaget ingick att hemarbetande döttrar också borde få lön. Hon kom in på sambeskattningen. I Finland blev de gifta kvinnornas inkomst utanför hemmet särskilt beskattade enligt en lag från 1935. 1943 tog riksdagen ett steg tillbaka beträffande sambeskattningen. En kommitté tillsattes, som skulle undersöka förhållandena i de nordiska länderna för gifta kvinnor med arbete utanför hemmet. En annan kommitté skulle arbeta med äldrefrågor.

Hus/hemhjälps och hemsystrars utbildning

1953

NHF:s kongress i Åbo hölls i närvaro av president Paasikivi med hustru.

Det rådde enighet om fördelarna med deltidsarbete, särskilt för mödrar med småbarn. För många innebar kortare arbetsvecka en möjlighet att behålla kontakten med sin utbildning samt utvecklas inom sitt yrke. Gifta kvinnor blev mindre beroende av mannens inkomst och kunde stå på egna ben, om de en dag skulle bli ensamförsörjare. Diskussionen ledde till att NHF sände en förfrågan till FN-kommissionen om kvinnans status och ökade möjligheter till deltidsarbete.

Åldrande

Diskussionerna om åldrandets problem utmynnade i ett erbjudande om hjälp i hemmen, så att de äldre kunde bo kvar. Om detta var alla länder eniga. I Danmark fanns redan kommunal hemhjälp, men endast vid sjukdom. Hemhjälps timbetalning beräknades i proportion till den behövandes ekonomi. Kommunen trädde in och bidrog vid behov. I hur stor omfattning avgjordes av Socialkontoret. I Norge erbjöds hjälpen inte bara vid sjukdom utan efter behov.

I Danmark fanns ett ordnat lärlingsväsen för hus/hemhjälp med undervisning i aftonskolor som ett led i hushålls-utbildningen. I Sverige hölls specialkurser för hus/hemhjälp vid yrkesskolorna. I Finland och Norge har husmorsskolan samma utbildning för hemhjälp och husmödrar.

Husmorsvikarier och hemsystrar

1922 fanns en hemsysterskola i Uppsala och i så gott som varje förening fanns en hemsyster. 1928 inrättade Helsingfors Marthaförening en "Hemsysterbyrå" med 14 hemsystrar som kunde hjälpa husmödrar vid sjukdom. 1929 öppnade den första hemsysterskolan i Finland, vilket medförde verksamhet i de flesta föreningar. Skolan tvingades dock upphöra när lagen om hemvårdarinnor trädde i kraft. Skollokalen blev då ombyggd till barnhem och på sommarferierna hölls där andra kurser. I de flesta danska hem hade man "husmodersavlösning", som administrerades av sjukkassan. Hjälpen utnyttjades normalt 14 dagar vid sjukdom eller barnafödande och var gratis till obemedlade. I Norge tog det lite längre tid att få igång verksamheten. 1947 bildades ett Husmorsvikarierråd och 1959 övertogs det av familje- och förbrukardepartementet 1952 fick Island en lag om hushjälp under kortare tid.

Barnafödande

Efter andra världskrigets slut hade antalet födslar gått ner till 22 procent i Sverige. För att stimulera familjebildningen föreslogs ekonomiskt bidrag och skatteavdrag för dem som fick barn och 1947 kom barnbidraget. I Norge utbetalades barnbidraget till dess barnet fyllt 14 år. NH påpekade dock att 14–16 åringar kostade familjerna mycket mer och bidragsåldern höjdes därför till 16 år. Bidraget avsåg enbart barn nummer två. Bidrag äskades även för första barnet, som de

facto var "dyrast". Detta beviljades 1970 i samband med att man övergick till ett nytt skattesystem.

Husmorssemester

Efter kriget kom ett nytt begrepp - husmorssemester. Men ledigheten gällde bara arbetstagare, alltså inte hemarbetande husmödrar. De som kanske behövde det mest, fick svårast att få ledigt för att kunna ge sig iväg på någon avkopplande resa. Lagen om husmorssemester instiftades på Island 1960. Redan 1946 sände Danmark 109 husmödrar på semester och 1960 inte mindre än 500. Husmorssemester erbjöds i tre olika former: 1) Semesterhem i minst åtta dagar, 2) Hem på landsbygden minst tio dagar 3) resebidrag för besök hos släkt och vänner med förutsättning att barnen följde med. Semester kunde tas ut vid maximalt tre tillfällen per år. Varje år arrangerade DHH, för sina medlemmar, två till tre gånger om året feriekurser på högskolor under åtta dagar. Varje kurs hade plats för 30-40 husmödrar. Pengar till dessa kurser fick man in på Blomsterdagen, som hölls årligen i mars då medlemmarna sålde blommor. DDH hade också en speciell form av ferie för husmödrar som inte förekom i de andra nordiska länderna, nämligen en vilohemsfond vars räntor användes till de husmödrar som var i behov av en längre ledighet. Pengarna i fonden kom från ett stort landsomfattande lotteri som hölls tre år i rad på 50-talet i samarbete med Landsföreningen för giktens bekämpande. (Kapitalet låg på 350 000 DKR). Uppehållet skulle vara i minst tre veckor, för

att anses ha någon verkan, och det krävdes läkarintyg för att få plats.

I Norge tog tanken på semesterhem fart efter kriget och en ny ferielag kom till 1947. En avgift betalades till Statens Feriefond, vilket möjliggjorde att även husmödrarna kunde få semester.

1911 kunde Marthorna i Helsingfors skicka tio husmödrar på ferie. Så småningom var det flera föreningar som hyrde ut sommarvillor och likaså högskolor. 1947 gick Marthaförbundet samman med Folkhälsan, Svenska Befolkningsförbundet och Svenska Semesterförbundet. Kommunerna gav understöd på sociala grunder för avgiftsfri husmorsferie. Från svensk sida erbjöds tre semesterhem; Storgård, Labbnäs och Juthbacka. Svenska Marthaförbundet fick anslag från Folkhälsan, som fördelade medel till distrikten för feriekurser om fyra till fem dagar för i medeltal 25 deltagare. Vistelsen erbjöd vila, gymnastik, föreläsningar och diskussionstillfällen.

I Norge, liksom i de andra nordiska länderna, gick en del husmorsföreningar redan före kriget in för att ordna husmorsferier och en del föreningar hade egna semesterhem.

1947 kom semesterlagen. En avgift till Statens Feriefond skulle betalas in och avsättas för husmorssemester. 1951 tillsatte NH sin egen feriekommitté med Gunvor Stang som ordförande och året därpå blev hon medlem i Statens Arbetsurval för förslag till Statens husmorsferieordning. Varje Krets hade sin feriekommitté som organiserade ferien och beviljade minst en kvinna gratis ledighet. Vid NH:s 50-

årsjubileum 1965 hade man sänt 20 227 husmödrar på semester till en kostnad av 2,5 miljoner NKR varav hälften var statsbidrag.

Redan 1939 hade SHR i Sverige en representant i fritidsutredningen som bland annat arbetade med husmodersesemester och från 1941 utbetalades statsbidrag. 1942 fanns åtta egna fritidshem. Ansökan gjordes till barnavårdsnämnden, eftersom det i första hand gällde husmödrar med barn under 14 år. Inkomstuppgift enligt skattsedelns bifogas ansökan. Resebidrag utgick liksom stipendier till dem, som själva ordnade sin ferie. I samband med SHR:s 50-årsjubileum 1969 hade man en insamling, för handikappade husmödrar. Insamlingen inbringade 300 000 SEK. Sommaren samma år reste flera kvinnor till Jugoslavien, Italien och Tunis. Pengar utdelades också till ferievistelser inom landet.

Nya textilier

På 50-talet förekom en rad rock´n rollupplopp i Stockholm, Köpenhamn och Oslo. Många ungdomar fängslades. Särskilt aktiva vid kravallerna var de under 19 år.

Ungdomskriminaliteten i åldrarna runt 14-20 år ökade.

Familjesituationerna undersöktes och det visade sig att många unga kom från trasiga hem med alkoholproblem och liknande samt skilsmässobarn och barn med ensamstående mödrar.

1954 anordnades i Sverige en kurs om "Samlevnadsproblem" med deltagare från hela Norden. En liknande kurs anordnades i Norge året därpå. Kinseyrapporten om amerikanernas sexualliv var uppe till debatt 1954 och det utkom fyra tjocka

böcker på norska byggda på rapporten, som tog upp 8 000 amerikanska kvinnors sexuella beteenden. Kinseyrapporten orsakade omedelbar kontrovers och sensation.

Slutsatserna som drogs orsakade chock och indignation, både för att de utmanade konventionell tro om sexualitet och för att de öppet diskuterade ämnen som tidigare varit tabu.

Reaktionerna uteblev inte heller vid de norrdiska ländernas familjerådgivningskontor liksom i olika husmodersföreningar.

Daghem

Önskemål om daginstitutioner för barn framkom vid flera nordiska kongresser. I några länder tog stat och kommun på sig denna uppgift. I Norge och på Island blev det en fråga för husmorsorganisationerna. Barnehagslärarna i Oslo bildade en kommitté med Aasny Stoltenberg i spetsen. Man samlade in pengar till "Barnens Dag" och "Barnens vecka". Barnen fick lära sig snickra, måla, teckna med mera mot betalning och det ordnades också med lotterier. Pengar strömmade in och barninstitutioner byggdes. Så kom kriget.....

Först 1949 kom arbetet igång igen i NH:s regi och med Aasny Stoltenberg som ordförande i barnehagskommittén. Efter krav från husmödrarna beviljade staten tre miljoner till verksamheten. Under de fyra första åren byggdes 41 barnehager, de flesta i Oslo. Behovet av utbildade barnehagelärare var stort. I Oslo drevs barnavårdsskola och så småningom startades motsvarigheter även i Bergen, Trondheim och Kristiansand. 1956 upphörde statsbidraget och på två år minskade antalet barnehager från 98 till 75. NH

arrangerade ett stormöte med alla offentliga myndigheter, som hade inflytande på verksamheten. En kommitté tillsattes som i sin tur tillsatte en utredning, vilken blev grunden till att Stortinget beslutade att alla barn i tätbebyggda områden skulle få plats i daginstitutionerna. Barnehagekommittén fick ett utvidgat arbetsområde vid löneförhandlingar även för de privata organisationerna. 1969 är ett år, som alla kom att minnas. Då strejkade barnehagelärarna för bättre löne- och arbetsvillkor efter att ha gått med i norska lärarfacket. Myndigheter och politiska partier insåg efter hand vikten av barnehageverksamheten. 1968 fanns 10 000 platser. Men man låg fortfarande långt efter övriga nordiska länder. Under kriget experimenterade man med nya konstmaterial. En svensk sammanslutning – Textilinformation – bildades, bestående av textilfabriker, som gav husmödrar vägledning. Studiecirklar startades och frågeformulär sändes ut till lokalföreningarna angående textilproblem. Det visade sig att 43 procent var missnöjda bland annat på grund av expediternas bristande kunskaper om de nya materialen.

Mot crime och sex

I alla nordiska länder väcktes en opinion mot tecknade serier, som man menade spred felaktig information och förhindrade läsning av god ungdomslitteratur.

Redan 1938 hade SHR gått in för en "Ungdomens Bokvecka", som gav ut en katalog med lämpliga böcker och i medlemsbladet fanns en förteckning över barnböcker. 1950

fick NH till varje krets en uppsättning av de bästa barnböckerna. En del kretsar arrangerade bokmässor före jul och utställningar med årets nya böcker dit skolbarn inbjöds. I Danmark ordnade bibliotekarierna varje höst en barnboksvecka.

Nyborgstrand kongress 1956

Den isländska staten var inte enligt lag skyldig att hålla daghem eller barnehager. Dessa har istället inrättats på privat initiativ av föreningar och kommuner. Ofta är det kvinno-föreningar som har tryckt på. Det finns daghem från tre månaders ålder till sex år. Dessa har öppet mellan kl. 08-17. För äldre barn, från två/treårsåldern till sex år, är öppettiden fyra timmar. I Reykjavik vistas 450 barn på åtta olika daghem. Ensamma mödrar och studerande föräldrar har förtur. Det finns tio barnehager med 1 000 platser. I Reykjavik driver kommunen 25 lekplatser med barntillsyn. Föräldrarna betalar och kommunen stöttar genom att skjuta till medel vid underskott. Redan 1920 började kvinno-föreningarna att samlas in pengar för att hjälpa barn i Reykjavik, som lever under svåra förhållanden. Lärarna stöttade och det blev grunden till att Barnavinafelagid bildades.

På Grönland finns barnehager. Eftersom många mödrar arbetar i fiskindustrin är behovet av barntillsyn stort. Rädda Barnen i Danmark tog initiativet och 1949 startade den första barnehagen. Under de följande åren startades 16 barnehager, tre småbarnstuger för sammanlagt 900 barn med 39 utbildade

barnehagelärare (varav fyra grönländska), fyra barnskötare och två fritidsledare. Behovet är dock betydligt större än så.

Det var premiär för Färöarnas deltagande i en NHF-kongress och de sex nordiska flaggorna vajade sida vid sida för första gången i dessa sammanhang. Deltog gjorde även representanter från Grönland och Syd-Slesvig. Drottning Ingrid öppnade kongressen och Gertrud Wiklund överlämnade ordförandekedjan till Alette Engelhart. Kongressens facit; NHF arbetar för alla husmödrar – den gifta yrkeskvinnan, den hemmaarbetande husmodern, den gifta kvinnan med annat arbete som huvudvärv, husmodern med någon form av deltidsarbete och den på heltid hemarbetande kvinnan som än så länge utgjort den största gruppen. Respekten är lika stor för alla kategorier och vi önskar inom våra organisationer verka för att skapa bästa möjliga livsvillkor för dem alla med krav på flera småbarnsinstitutioner, social hemhjälp och möjlighet till deltidsarbete.

Krav från husmödrarna i Norden

Undersökningar, som gjorts i Sverige och Norge angående barnfamiljernas ekonomiska ställning, har klarlagt behov av större intäkter. En hemställan hos myndigheterna i varje land, att en undersökning angående familjeproblem som berör de gifta kvinnornas arbete utanför hemmen är påkallad. En dansk undersökning angående skilsmässa, visade att äktenskapen var stabilare när husmodern hade eget yrke än

om hon var hemma på heltid.

Färöarna koloniserat i perioder

Färöarna lydde åren 800–1035 under Norge. Vid Kielerfreden 1814 tillföll öriket Danmark. Från 1880 uppstod en nationell rörelse, som ledde till självstyrelse 1948. Danska språket är obligatoriskt i skolan. Färöiskan, som påminner om isländskan, talas av cirka 75 000 människor, främst av de 48 000 invånarna på Färöarna men även av färöiska utvandrare och deras ättlingar, framför allt i Danmark. Fyra husmorsföreningar är anslutna till DDH. Övriga är fristående. Det finns inget riksförbund men man räknar sig som tillslutna till DDH. Nordiska Rådet bildades 1952 som ett organ för samarbete mellan nationalförsamlingarna och regeringarna i Danmark, Norge och Sverige. Finland anslöt sig 1956. Rådet arbetar inom fyra kommittéer: kultur, ekonomi, trafik samt socialpolitik/juridik. Varje nordiskt förbund skulle välja en representant med uppgift att följa rådets arbete, speciellt inom husmödrarnas sfär. Särskilt intressant för NHF var samarbetena om varuforskning och konsumentupplysning.

Hushållsutbildning

1948 sände NH en hemställan om obligatoriskt skolkök för flickor och 1950 även för pojkar. Eftersom hem- och familjekunskap låg NHF särskilt varmt om hjärtat, gjordes 1951 en begäran om fler husmorsskolor. Utbildning på universitetsnivå fanns redan 1935 i Århus. 1946 hade universitetet i Helsingfors inrättat en professur i hemmets

ekonomi och näringslära. NHF anhöll hos Nordiska Rådet 1957 om en nordisk hushållshögskola och behovet av lärare med högre utbildning. Man föreslog tre linjer: näringskunskap, hushållsteknik och kunskap i familjeekonomi, som skulle leda till kandidatexamen. NHF föreslog också att högskolorna skulle erbjuda korta kompletteringskurser för hushållslärare med behörighet till forskning för doktorsstudier. Nordiska Rådet ansåg det vara möjligt att bygga på de linjer som redan fanns vid respektive universitet. Fördelningen blev studier i näringslära i Oslo, textil i Göteborg och ekonomi i Århus.

Hemkunskap i nordiskt ljus

Inom NHF var man enig om att grundskoleutbildningen var av största vikt. Skolan nådde fram till alla och såg till att ge förutsättningar för vidare studier.

I Danmark hade ett lärlingssystem i hushåll utarbetats. Unga flickor i 14–18 årsåldern arbetade under två år som hemhjälp med full lön i hem med utbildad husmor. Praktiken kompletterades med två kvällar i veckan på aftonskola. De två åren avslutades med en månad på husmorsskola, som resulterade i en legitimerad examen. Man kunde även fortsätta ett tredje år i en högre yrkesutbildning. NHF gjorde en hemställan om att hemkunskapen skulle vara obligatorisk för såväl flickor som pojkar. Livet i hemmen kräver grundlig yrkesutbildning och dessutom kompletterings- och specialkurser. Därför behövde konsulentverksamheten byggas ut liksom utbildningen av hushållspedagoger.

Husmödrarna och försäkringarna

De flesta olyckor sker i hemmen och många sjukdagar skylls på olyckor. Redan 1943 fick SHR ordnat med gruppolycksfallsförsäkring till sina medlemmar. Norge fick en motsvarande ordning med dagpeng utbetald efter fyra dagar 1956 och en utbetald vid dödsfall på grund av olyckshändelse. 1964 kunde NH erbjuda en grupplivförsäkring, men den fick inte den nödvändiga anslutningen och upphörde 1969.

Samspelet mellan människor

Den nordiska kongressen, som hölls i Visby 1960 inriktade sig på samspelet mellan människor. Trygghet och förutsättningar för samarbete grundläggs i de tidiga barnåren, men är inte konstant utan i ständig förändring. Att använda sig av massmedia ökar möjligheterna att påverka. TV har störst genomslagskraft och därefter film och radio. Det tryckta ordet har en fördel i och med att det kan läsas om och om igen, vilket utnyttjas inte minst av reklambranschen.

Samspel mellan människor varierar beroende på var man är uppvuxen och var man bor. I länder med andra vanor än våra egna, oavsett religion och politisk uppfattning, är förhållningssättet människor emellan annorlunda. Här behövs ett intensivt upplysningsarbete, först och främst inom barnuppfostran, för en tolerant och positiv inställning till människor olika dem själva. NHF uppmanar till Hem och Skola att göra föräldrar och lärare uppmärksamma på den påverkan som barn och unga utsätts för genom läroböcker, film, TV och

tecknade serier. Skall man uppnå fred och positivt samarbete i världen måste man börja med barnen så tidigt som möjligt. Det är ett led i genomförandet av FN:s deklaration för Mänskliga Rättigheter (utan att göra skillnad på ras, färg, kön, språk, religion, politik eller annan uppfattning).

Vid kongressen diskuterades också äktenskapslagen. Enligt denna har äkta makar gemensamma ekonomiska förpliktelser. Hustrun är inte längre att betrakta som försörjd, vilket innebär att hon är medansvarig i familjens ekonomi. Detta utgör bakgrunden till det upplysningsarbete NHF i en rad år bedrivit, för att även hon skall ta konsekvenserna av de rättigheter och skyldigheter lagen tillskriver henne såsom förmögenhet, livförsäkringar och änkepension. En frånskild kvinnas rätt till änkepension må vara oberoende av mannens bidragsplikt. Rätten har hon förvärvat genom sitt äktenskap och de år hon varit gift.

ACWW

På nästan alla styrelsemöten var ACWW uppe för diskussion och vikten av representation poängterades. NHF ansåg som sin uppgift att arbeta för mer demokratiska lagar. Arbetet inom ACWW har under senare år koncentrerat sig på utvecklingen i U-länder. Dominerande har varit att verka för fred och förståelse mellan folken i världen och ett fortsatt gott samarbete med FN. Nordens husmödrar har gjort en insats genom att ta emot stipendiater från U-länderna. Vid kongressen i Edinburg 1959 inrättades en fond till minne av Lady Aberdeen. Stipendiater har delvis fått sina resor betalda

från fonden. Dessa unga flickor har, vid återkomsten till sina hemländer, fått ledande befattningar. Genom ACWW förmedlas brevvänner, vilket kan leda till en livaktig korrespondens mellan husmödrar i olika länder.

Studieverksamhet

Danmark

I Danmark hade man under många år haft framstående aftonskolor. Både organisationer och enskilda personer har startat kvällskurser. Lärarlönerna har betalats av staten och lokalerna har kommunerna hållit med. Det var inte nödvändigt att ha särskild ledarutbildning, utan många duktiga husmödrar undervisade. Man hade även aftonhögskolor med undervisning på högre nivå.

Finland

I Finland fanns medborgar- och arbetsinstitut på 200 platser. Studiecirklar leddes av sex riksstudiecentraler varav två var svenskspråkiga. Från 1965 fick man statsbidrag. Finlands Svenska Marthaförbunds verksamhet hade två former; studiekurser – en kombination av studier och rekreation samt studiecirklar. Man använder sig mestadels av studiematerial utgivet av svenska studieförbund. Marttaliittos studieverksamhet har förekommit alltsedan 1920-talet och anslöts 1926 till Studieverksamhetens Centralförbund som leder vuxenutbildning i form av studiecirklar.

Under 40 - 50-talen hade man inte några egentliga studiecirklar, utan de vanliga medlemskvällarna gavs en undervisande karaktär.

Under 60-talet effektiviserades studiecirkelverksamheten på nytt. Ämnena valdes huvudsakligen utifrån Marttaliittos rekommendationer för vilka förbundet utarbetat en studieplan. Vid sidan av dessa förekom gymnastik, bibel- och bokkretsar, sångkörer samt särskilda kretsar för äldre och yngre medlemmar (flickkrets).

Norge

I Norge utsågs från och med 1949 en studieledare i varje krets. Dessa ingick sedan 1961 i respektive föreningsstyrelse men utan rösträtt. NH:s representanter kunde vara med och bestämma regler för statsbidrag, då ordföranden i studiekommittén ingår i sammanslutningen av alla organisationer som arbetar med studieverksamhet. Konst, litteratur och trädgård är ämnen utanför det dagliga livets arbete och statsbidraget har vissa begränsningar. 50 procent till dokumenterade utgifter för bokköp och arvoden och 30 procent av bidraget till administration och oavlönade ledare.

Sverige

Den svenska studieverksamheten ökade enormt och speglade husmödarnas kunskapsförstärkning. Inspiration fick man under de 25 åren med studieledare Anna Hagström, som 1938 utsågs till studierektor. Ekonomin var god med både stats- och

landstingsbidrag. Det var mest språkcirklar, främst i engelska, samt sång och musik. Hobbyverksamhet såsom vävning, broderier och porslinsmålning var också populärt. Bland teoretiska ämnen stod nationella frågor och näringslära högt i kurs. Från 1951 hade SHR ett eget studieråd med studierektor och fyra länsstudieledare från olika delar av landet, valda av centralstyrelsen. Med stöd från skolöverstyrelsen utbildades år 1954 cirkelledare för lokalföreningarna. Sedan 1968 samarbetar förbundet med Folkuniversitetet.

Island

Kvénfélagasamband Islands började 1968 med studiecirklar som fortgår än idag med gemensamt studiearbete inom NHF. 1959 inbjöd Borghild Andbo, NH:s studiekommitté, ordförande och två representanter från studieverksamheten i vart land till en studiedag i Oslo 1960. Varje organisation skulle ha med sig förteckning över studieplaner och redogöra för statsbidragen. Diskussionspunkt var – kan studieledare besöka varandra över gränsen? Den första nordiska studieledarkonferensen hölls på Biskop Arnö utanför Stockholm 1962 med två teman; "Likt och olikt i de nordiska språken" samt "Vår gemensamma värld i Norden".

Norge

Randi Bagge - Skarheim i Norge kunde, i samarbete med fyra norska brevkolor, erbjuda studiecirklar i de övriga nordiska länderna med utgångspunkt från det norska studiematerialet.

En studieledarkurs hölls 1996 på Voksenåsen med tema "Nordisk miljö och tradition i relation till europeiska och internationella strömningar". Den historiska utvecklingen gav genklang och påverkan i stil och smak. Impulserna kom till landet genom aristokratin och gick över till bondekulturen och omformades efter hand. Herrgårdar och speciellt prästgårdar förde kulturströmningen från Europa upp till Norden. Ämbetsmännen flyttade omkring medan bonden bodde på samma plats. Byfolket bevarade resterna av den gamla bondekulturen till eftervärlden, men impulser utifrån är också nödvändiga om man vill utvecklas.

1968

Samarbetsviljan var stor inom NHF, men resultatet har inte alltid levt upp till förväntningarna. Statsbidragen är olika i respektive land. I Norge godtas till exempel kortare kurser om cirka fem möten, medan man i Sverige kräver minst tio, Finland tolv och Danmark med sin väl inarbetade aftonskola, inte haft intresse av gemensamma nordiska planer på utbildningsområdet. Finska Marttaliitto har stått lite utanför på grund av språkförbistringen. Island hade ännu inte kommit igång med studiecirklar.

Sedan 1963 har NHF gjort framställningar i respektive länder angående den alltmer tilltagande miljöförstörelsen. NHF:s styrelse hemställer hos sina regeringar att forskningen intensifieras och att lagstiftningen följer forskningsresultaten.

NHF:s kongress i Helsingfors handlade om "Familjen i dag – samhället i morgon".

SHR begär att ACWW skall vända sig till FN angående gemensamma straffbestämmelser mot den illegala narkotikahandeln. Ulla Wickbom väljs till vice president.

ACWW-kongress hålls i Michigan, USA.

Finlands kolossala krigsersättning var betald och finska marken hårdvaluta trots devalveringen 1967. På de nordiska kongresserna har många av de finska representanterna svårt att förstå andra nordiska språk, men denna gång kunde man för första gången få allt översatt till finska. Här övergick det nordiska ordförandeskapet till Sverige och Gullan Brännström.

Vid Sveriges 50-årsjubileum året därpå skedde namnbyte till Hem och Samhälle.

1970-talet

Vid ACWW:s kongress i Oslo 1971 antogs enhälligt resolutionen om åtgärder för att förebygga barnblindhet förorsakad av A-vitaminbrist hos barn i U-länderna.

Samma år firar ACWW 40-årsjubileum i samband med världskongressen i Australien.

Den nordiska kongressen 1974 hölls på Lidingö under temat "Vart tog medmänniskan vägen?" Familjens situation belystes ur socialpolitisk, juridisk och ekonomisk synvinkel.

Vid NHF:s kongress i Reykjavik 1976 övergick ordförandeskapet för första gången till Island och Sigríður Thórlácius. Kongressen tema var "Matvaruresurser och föda sett i ett nordiskt och globalt sammanhang." Det belystes med en serie föreläsningar kring livsmedelssituationen i världen, hur de nordiska länderna utnyttjar sina resurser och hur vi kan ändra våra kostvanor. Beslöt att medlemsorganisationerna hos sina respektive regeringar hemställa om att u-hjälpen framförallt ges till bevakningsanläggningar och gödningsmedel, undervisning och familjeplanering samt grundläggande skolgång.

Kongressen, som skulle hållits i Danmark 1977 blev inställd på grund av för få anmälningar. I stället hölls ett utvidgat styrelsemöte i Köpenhamn, då man föreslog att under en försöksperiod tillämpa kongresser under ett veckoslut vartannat år, med högst 200 deltagare. NHF:s sommarkurs arrangeras av de finska förbunden. Skrivelser med hemställan om att en nedre åldersgräns sätts för Interrail-resor har sänts till de nordiska kommunikationsdepartementen samt till Nordiska Rådet. ACWW:s världskongress äger rum i Kenya med tema "Building for tomorrow".

Vid styrelsemötet i Norge 1978 beslutar de övriga förbunden att gemensamt stödja SHR:s framställan till Svenska Akademien med begäran om att Nobelpriset under det internationella barnåret tilldelas författarinnan Astrid Lindgren. Den vid NHF beslutade kampanjen mot krigsleksaker startar lagom till julen. Man beslutade att återgå

till den tidigare ordningen med kongress vart fjärde år och sommarkurs varje år mellan kongresserna.

NHF har hos Nordiska Rådet anhållit om likartad utbildning för barnmorskor i de nordiska länderna. I Helsingfors har, i Marthaförbundets regi och bland dess medlemmar en omfattande bröstcancerundersökning startat och det beslutades att man skulle undersöka möjligheterna att starta liknande undersökningar i sina övriga medlemsländer. Man uttalar sig om förlossningsvårdens framtida organisation och rätten till fri sterilisering. Man har också hemställt om likartad familjepolitik i de nordiska länderna samt enhetlig lagstiftning rörande ensamståendes situation.

1980-talet

Vid NHF:s sommarkurs på Island 1981 deltar SHR i en handikapputställning om tekniska hjälpmedel och anpassade kläder.

1981 är FN:s handikappår för hjälp åt barn med särskilda behov och försäljningen av UNICEF-kort inriktas därför på dessa barn.

Landsmötet i Sverige hålls i närvaro av världspresidenten Ziny Westebring-Muller.

En insamling anordnas till ACWW-projektet "Jord åt blind man".

Vid ACWW:s världskongress på Irland 1986 lägger förbundet fram en motion om barnens rättigheter, vilken antas av

kongressen. Dessutom föreläggs skrivelser angående pornografi, diskriminering av kvinnor med bröstcancer och modersmjölksersättning. Samtliga skrivelser antas. Tillsammans med Norges Husmodersförbund deltar SHR i kvinnokonferensen "Nordiskt Forum" i Oslo 1988 där den nordiska verksamheten presenteras i en monter. Dessutom hålls tre workshops. Samma år under sommarkonferensen på Island övergår ordförandekedjan till Sverige och Ethel Florén Winter. Det internationella samarbetet sker främst genom ACWW. Man försöker få kontakt och samarbete med kvinnoorganisationerna i de baltiska länderna framförallt Estland som man tidigare varit i kontakt med.

1990-talet

Årets nordiska brev kom från Danmark och dess miljöminister Lone Dybkjær med temat "Miljömedvetna husmödrar under 90-talet – ja tack". Den 10 mars firades Nordens Husmodersförbunds födelsedag. Nordiska Rådets session hölls på Island och NHF var representerat genom det isländska förbundet. Kongressen hölls i Helsingfors och temat var "Livsideal - förlorade värden" presidenthustrun Tellervo Koivisto närvarade och en estnisk delegation om sju personer var inbjudna. Uttalandet om Barnkonventionens underskrivande var viktigt för att den skulle kunna sättas i verket. Ett ökat samarbete hade startat med Östtyskland, Polen och Rumänien. Till de rumänska barnen hade insamlats pengar och leksaker. Till Polen kläder och medicin.

NHF:s sommarkurs hölls 1991 i Roedding, Danmark inte långt från tyska gränsen. Deltagarna passade på att besöka Tyskland och de danska husmodersföreningar som nu var tyska. Kontakter knöts med estniska vänner som efter den nordiska kongressen ingick i Nordens husmodersförbund som observatörer.

ACWW:s Europakonferens ägde rum i Estland 1993 med representanter från 25 länder. Temat för mötet var "Gemenskap". Estland var en av ACWW:s grundare för 60 år sedan. Jönköping-Kalmar länsförbund har under många år stöttat verksamheten av systugor och dessa blev nu förevisade.

Hos NHF på Island var temat "Mor och Dotter" och man diskuterade familjens framtid, kost och motion samt Kvinnors solidaritet.

Det var FN:s internationella familjeår, vilket innebar att man tog fasta på betydelsen av familjeliv och förbättring av dess kvalitet genom läskunnighet, undervisning, hälsa och social välfärd.

1994 var ett stort jubileumsår. SHR fyllde 75 år liksom Föreningen Norden och Nordens Husmodersförbund. Vid Nordiskt Forum i Åbo hade NHF en monter där man presenterade sin verksamhet.

FN:s familjeår hade som tema "Dagens familj i ett framtidsperspektiv."

NHF:s sommarkonferens 1995 hölls i Vasa med temat "Kvinnor som företagare". I samband med kursen hade styrelsen sammanträdde där man diskuterade NHF:s stadgar. Samarbetet med Estland hade fortsatt med en insamling till nyblivna mödrar i Rapla som fått "babypaket" till sina barn. NHF:s sommarkurs 1996 gick i Sorö, Danmark. Där enades man om tre gemensamma uttalanden angående förbud mot trampminor, barn och media samt tillsatser i livsmedel. Europakonferensen ägde rum i Belfast och temat var "Morgondagens värld". 26 stipendiater från öststaterna deltog.

ACWW stöttar dem med utbildning i ledarskap, demokrati och ekonomi. ACWW arbetar med det globala projektet "Water for all" och "Women feed the world".

Vid NHF:s konferens i Linköping 1997 meddelar Norge att man bytt namn till Kvinne- og Familieforbund.

Temat på Island 1998 handlade om Kvinnor och Konsumentmakt.

Vid sommarkursen i Hamar, Norge 1999 ändrades namnet Nordens Husmodersförbund till Nordens Kvinnoförbund. Marthaförbundet i Finland firade 100 år.

ACWW:s världskongress hölls i Tjeckien.

2000-talet

NKF:s konferens hölls i Nagu, Åbolands skärgård. Temat var "Skärgårdskvinnan - en modig och jordnära visionär". Det handlade om företagande och distansarbete. Förutom att

lyssna till intressanta föredrag fick alla ta del av Åbolands vackra skärgård.

Vid NKF:s sommarkurs 2001 på Jylland diskuterades frivilligt arbete i ett nytt årtusende. Man enades ännu en gång om att nominera Astrid Lindgren till Nobelpriset i litteratur.

Sverige var värd för den nordiska sommarkursen 2002, som ägde rum på badhotellet i Tranås. Temat var "Våldet mot kvinnor och barn i dagens samhälle". Katarina Weinehall talade bland annat om barns utsatthet.

NKF 2003 hölls på Island med "Kvinnornas folkliga konst" som tema.

NKF sommarkurs 2004 hölls i Arendal, Norge med tema "Föräldrar är bra för barn". Man enades om fyra resolutioner; "Vågar man bli gammal". Neddragningar i äldreomsorgen. Förälder - ett krävande yrke. Barn och vuxna i en ny medievärld. Samtliga har resulterat i skrivelser till berörda myndigheter.

NKF-mötet 2005 gick av stapeln i S:t Michel i Finland under temat "Finn njutning i närheten".

NKF-konferensen 2006 hölls i Sigtuna och hade Livsglädje som tema. Vi fick bland annat lyssna till professor Karin Schenk Gustafsson, Centrum för genusmedicin och Anna Derwinger som föreläste om minnets möjligheter.

ACWW:s världskongress hölls i Åbo 2007 på temat "Winning the way for Women". Här valdes Merja Siltanen till Europapresident.

NKF-konferensen ägde rum i Korsör, Danmark i närvaro av Prinsessan Benedicte. Temat var kvinnohandel och integration. Dokumentärfilmen om trafficking "When the moon is dark" visades. Man enades om en gemensam resolution mot kvinnohandel.

NKF – möte i Akureyre, Island 2008 hade temat: "Männen med i kampen för jämställdhet". Uttalanden om könsskillnader, våld mot kvinnor och trafficking samt lika fördelning mellan kvinnor och män av den demokratiska makten.

Vid ACWW:s Europakonferens i Southamton framfördes förslag om minskad plastanvändning (plastpåsar och onödiga emballage) att behandlas vid världskongressen i Arkansas USA.

Vid styrelsemöte med NKF 2009 beslutades att alla medlemsförbund skulle utge en broschyr om miljöpåverkan. Källsortering, kompostering, miljömärkning, helst ekologisk mat, matavfall till biogasprodukter samt kollektivt resande.

Vid NKF:s möte i Stavanger var temat "Miljö, mat och klimat". Vi har bara en jord och de val vi gör är viktiga för klimat och miljö.

Finlands Marthaförbund firade 110 år med många internationella gäster.

Danmark lämnar NKF.

2010-talet

NKF hölls i Vasa med tema "En hållbar livsstil genom medvetna val". Det bedömdes att all upphandling som görs av stat, kommun och landsting samt privata företag skall innehålla kostnadsberäkningar för miljöpåverkan, till exempel belastas med miljöavgift per kilometer.

ACWW:s världskongress i Hot Springs Arkansas – "Women worldwide - the voice of today". Här beslutades om att underlätta kreditlån till kvinnor att inte använda plastpåsar och minska mängden emballage samt att plantera träd och bekämpa miljöförstöringen.

Styrelsemötet på Island i samband med en konferens om våld - "Nordiska kvinnor mot våld" - arrangerades av isländska kvinnorörelsen och invigdes av Islands tidigare president Vigdis Finnbogadóttir.

Vid ACWW:s Europakonferens i Dublin 2011 gick man in för att öka informationen om den egna verksamheten – "Vi måste se till att alla vet vad ACWW betyder". Vikten av frivilligarbete betonades. Hur skulle världen se ut utan volontärer?

NKF i Göteborg hade två inriktningar. Huvudtemat var "Vatten, vårt viktigaste livsmedel, livets källa och ödesfälla" och det andra – "Att leva i två kulturer, att växa upp i ett samiskt samhälle och bli storstadsbo".

NKF 2012 på Island med tema "Kvinnorna och kraften i samfundet". Uttalanden från konferensen sändes till Nordiska Ministerrådet. Man vill rikta deras uppmärksamhet på

kvinnokraften, inte minst från de frivilliga kvinnoorganisationerna, som med sin kompetens inom design, ekonomi, hälsofrämjande åtgärder och socialt engagemang har bidragit till den positiva utvecklingen av samhället. 2013 möttes NKF i Bodö under mottot "Kvinner i vinden" – Tro på er själva och hjälp de unga med olika projekt för kvinnor och barn. Två uttalanden sändes till Nordiska Rådet där man framförde NKF:s reaktion beträffande våld mot kvinnor samt väpnat våld i konflikter mot kvinnor och barn. Nordens största feministiska forum ägde rum i Malmö 2014 med toppolitiker, vardagshjältar, forskare, artister, kulturprofiler och näringslivstoppar. Det nordiska huvudprogrammet gick ut på att analysera utmaningarna i Norden med utgångspunkt i FN:s Kvinnokonvention. Dessa blev stommen till det slutdokument som överlämnades till regeringar och parlament. NKF i Rovaniemi "Gränslösa kvinnor i norr", intressant och framsynt med betoning på vikten av att knyta kontakter, bygga broar av förståelse och visa ömsesidig respekt för varandra. Uttalandena handlade om att kvinnoorganisationernas arbete och bidrag till samhällsutvecklingen inte värderas tillräckligt högt av de nordiska regeringarna. Kvinnoorganisationerna bidrar till en bättre social välfärd, bättre hälsa och utveckling av goda samhällen. Hur skulle vårt samhälle sett ut och fungerat om det inte funnes kvinnoorganisationer? Samhället kan inte förvänta sig att kvinnors obetalda hemarbete skall vara en resurs, som alltid finns tillgänglig. Kvinnodominerade yrken bör lyftas med bättre arbetsvillkor och högre löner.

NKF i Gränna 2015 hade Livskvalitet som tema. Ett vitt begrepp som täcker in de flesta av NKF:s grundläggande frågor inom livsmedel, boende, omsorg, hälsa, säkerhet, trygghet med mera. Allt vi gör påverkar vår livskvalitet. Skratt lindrar smärta och oro. Musik väcker känslor och minnen. Iluta Lace talade om livskvalitet för kvinnor i Lettland.

Europapresident Valerie Stevens närvarade och berättade om sina möten med kvinnor i olika länder. Länder där kvinnor är isolerade genom landets politik, språk, läge och kultur. Då är det viktigt att kunna möta dem i vardagen.

NKF:s möte på Västmannaöarna 2016 hade temat "I samklang med naturen". Här på öarna finns mycket att lära om klimat och miljöförstöring. Betoningen hade lagts på vikten av att leva i samklang med naturen, inte minst genom en positiv livssyn samt att komma varandra nära och sträva efter att bli bättre som människor. Födelsetalen har minskat i de nordiska länderna. Detta leder till ökat antal äldre i samhället och därmed obalans i åldersfördelningen. Flera orsaker spelar in såsom otrygghet på arbetsmarknaden med påföljande inkomstsvackor. Nedskärningar i antalet förlossningsavdelningar på sjukhusen känns osäkert, särskilt för förstföderskor. NKF anser att behovet av att förbättra och upprätthålla en god service för födande kvinnor är stort. Gravida ska inte tvingas till riskfyllda transporter mellan hälso- och sjukvårdsinstitutioner på grund av platsbrist.

ACWW:s världskongress i Warwick "Working together for a better future" hade klimatförändringarna som huvudtema. Dessa påverkar särskilt fattiga länder. Vi måste vara rädda om

vår natur, engagera oss i hälsofrågor och se till att alla barn får chansen till en bättre framtid. Det andra temat för kongressen var demenssjukdomarna som ökar över hela världen.

Vid ACWW:s Europakonferens, i rumänska Tirgu Mures, stod matsvinnet på dagordningen. En tredjedel av all mat som produceras kastas! FN:s mål 12 handlar om att minska matsvinnet.

Till NKF-konferensen i Sandefjord 2017 hade man lyft frågan om "Matglädje på äldre dar". Man informerade om mat som medicin och färgens betydelse för näring och nytta, mat för livet och måltidens möjligheter. Uttalandet man enats om gick ut på prioritering av den gemensamma måltiden. Att äta tillsammans har flera positiva hälsoeffekter samt befrämjar barns och ungdomars mentala och fysiska hälsa. Medvetenhet minskar matsvinnet. Viktigt att tänka på vid upphandling för att främja hållbarhet och prioritera närproducerade råvaror. Minska mängden emballage. Dagens förpackningar är stora och belastar miljön. Genom att sälja råvaror i lösvikt kan konsumenten bättre styra över inköpen. Medveten konsumtion ger möjlighet att minska matsvinnet. Problemet med människors psykiska ohälsa stod också på programmet. Depressioner drabbar allt fler och var femte person är utsatt. Självmorden ligger högt i Europa och att de ekonomiska konsekvenserna blir enorma. FN:s mål 3 behandlar välbefinnande för alla åldrar. Prata med barnen! Våld i hemmet drabbar flickor och kvinnor och det ökar över

hela världen. Att garantera kvinnors rättigheter och uppnå jämställdhet måste vi fortsätta att kämpa för.

Ensamkommande och minderåriga flyktingar borde i vår mening garanteras säkerhet och skydd.

Vid NKF:s möte på Åland 2018 behandlades ämnena "Trygg Vardag - hållbarhet och fredliga relationer". Områden som sitter djupare i den åländska själen än materiell välfärd. Ekonomisk rådgivning för kvinnor vid till exempel skilsmässor och konsumentfrågor för utsatta grupper ger en tryggare vardag. Andra viktiga områden är kemikalier i vår vardag, så som schampo, hudkrämer, parfym, hushållskärl och vattenkokare av plast, särskilt den svarta plasten som innehåller ftalater. Använd definitivt inte plast i mikron, ät mindre rött kött, fundera över dina inköp. Behövs verkligen den här skjortan, eller de där jeansen. Det går åt så mycket som 15 000 liter vatten för att tillverka ett enda par jeans. Något inte så många känner till.

Trygga hem

Skapa trygghet och förhindra våld i våra hem genom Huskurage, en metod mot våld i nära relationer. Ett uttalande sändes till berörda myndigheter om Vardagstryggheten i Norden samt ett med fokus på klimatfrågan, för såväl människor som djur och vilka konsekvenser vår livsstil har för miljö och näringsproduktion. Oavsett politisk hemvist är ländernas representanter överens om att en ekonomisk, social

och kulturell livsstil samt en ren närmiljö utgör själva grunden för en trygg vardag.

2019

Sveriges Husmodersförbund firar sitt 100 års jubileum och Svensk Finska Marthaförbundet firar 120 år.



Island 2003



Merja Siltanen Sigtuna 2006



NKF - Sigtuna 2006



NKF - Arendal 2004



NKF - Göteborg 2011



NKF - Göteborg 2011



NKF - Västmannaöarna 2016



NKF - Göteborg 2011



NKF - Sandefjord 2017



NKF - Åland 2019



Lucina Hagman – Marthas första ordförande
Marthas Förbundet bildades 1899



NKF - Siw warholm
Förbundsordförande Sverige



De fyra grundarna av NHF. Från vänster – Fanny Hult, Finland – Carla Meyer, Danmark – Marie Michelet, Norge – Agnes Ingelman, Sverige



Bilder från Marttaliitto arkiv från krigstiden



NHF's utflykt till Nådendal 1929



Bilder från Marttaliitto arkiv från krigstiden



NHF's kongress i Åbo 1953



*Rouva Paasikivi tervehtii kongressin osanottajia
Kultarannan pengermällä*

1953 -Presidentens hustrun Paasikivi hälsar på NHFs kongressdeltagare



1933 - Kronprinsessan Louise mellan Marie Michelet och Lady Aberdeen



1950 – 50 årsjubileum i Bergen. Kronprinsessan Märtha mellan Alette Engelhart och Oda Irminger och Johanne Dahlerup

Ordföranden i Nordens Kvinnoförbund under 100 år

Marie Michelet -Norge	1919-1924	Drífa Hjartardóttir -Island	1996-2000
Carla Meyer -Danmark	1924-1928	Grethe Viborg -Danmark	2000-2002
Fanny Hult -Finland	1928-1930	Lone Chadavarapu -Danmark	2002-2004
Eleonor Lilliehöök -Sverige	1930-1932	Mirja Siltanen -Finland	2004-2006
Marie Michelet -Norge	1932-1937	Katarina Rejman -Finland	2006-2008
Ingeborg Richter -Danmark	1937-1939	Siw Warholm -Sverige	2008-2012
Ester Reinius -Finland	1939-1940	Elisabeth Rusdal -Norge	2012-2016
Lisi Wahl -Finland	1940-1941	Gudrun Pórdardóttir -Island	2016-
Eleonor Lilliehöök -Sverige	1941-1945		
Amalie Övergaard -Norge	1945-1947		
Johanne Dahlerup -Danmark	1947-1949		
Ebba Östenson -Finland	1949-1951		
Helena Virkki -Finland	1951-1953		
Gertrud Wiklund -Sverige	1953-1956		
Alette Engelhart -Norge	1956-1960		
Johanne Dahlerup -Danmark	1960-1964		
Vieno Simonen -Finland	1964-1966		
Agneta Ohlin -Finland	1966-1968		
Gullan Brännström -Sverige	1968-1972		
Elin Wedege -Norge	1972-1976		
Sigrídur Thorlaciús -Island	1976-1980		
Bitten Pedersen -Danmark	1980-1984		
Birgitta Bröckl -Finland	1984-1986		
Birgitta Wikström -Finland	1986-1988		
Ethel Florén Winther -Sverige	1988-1992		
Ingun Birkeland -Norge	1992-1996		